

TRADICIJSKA CRKVENO-PUČKA BAŠTINA U DUGOBABAMA I OKOLICI

Pisac, Matea

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:421968>

Rights / Prava: [In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

UNIVERSITY OF SPLIT

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**TRADICIJSKA CRKVENO-PUČKA BAŠTINA U
DUGOBABAMA I OKOLICI**

MATEA PISAC

SPLIT, 2023.

Odsjek za Hrvatski jezik i književnost

Hrvatski jezik i književnost

Hrvatska usmena književnost

**TRADICIJSKA CRKVENO-PUČKA BAŠTINA U
DUGOBABAMA I OKOLICI**

Studentica

Matea Pisac

Mentor:

prof. dr. sc. Marko Dragić

Split, 2023. godine

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. Advent	7
2.1. Sveti Nikola	7
2.2. Sveta Lucija	9
2.3. Badnjak.....	10
3. Božić	13
3.1. Sveti Stjepan Prvomučenic.....	15
3.2. Sveti Ivan evanđelist	17
3.3. Nevina dječica	18
3.4. Silvestrovo.....	19
3.5. Nova godina.....	20
3.6. Sveta Tri kralja.....	21
4. Korizma.....	23
5. Sveti Grgur	24
6. Veliki tjedan	25
6.1. Cvjetnica.....	25
6.2. Veliki četvrtak	27
6.3. Veliki Petak	28
6.4. Velika subota	29
7. Uskrsno razdoblje	30
7.1. Uskrs	30
7.2. Duhovi.....	31
8. Sveti Juraj.....	33
9. Sveti Marko	36
10. Srce Isusovo.....	37
11. Sveti Antun Padovanski	39
12. Sveti Ivan Krstitelj	40
13. Velika Gospa	42
14. Mala Gospa.....	44
15. Sveti Luka.....	45
16. Svi sveti.....	46
17. Dušni dan.....	47
18. Zaključak.....	48

Izvori	49
Vlastiti terenski zapisi.....	49
Popis kazivača	49
Literatura	49
Mrežni izvori	52
Sažetak.....	54
TRADITIONAL CHURCH-FOLK HERITAGE IN DUGOBABE AND SURROUNDINGS	55
Abstract.....	55

U Zagori je zakopano blago!

(M. Pavlinović)¹

¹ Mate Matas, *Općina Lećevice u riječi i slici*, Sveučilišna knjižnica u Splitu, 2017., str. 59.

1. Uvod

Crkveno-pučka baština prenosi se od najstarijih vremena i proučava širom svijeta. Također ima presudnu ulogu u stvaranju identiteta svakog mjesta, a na taj je način značajna i za stvaranje identiteta mjesta Dugobabe.²

„Opći je trend u svijetu proučavanje nematerijalne kulturne baštine (usmene predaje, običaja, obreda, tradicijskih obrta), koja je prema UNESCO-voj Konvenciji iz 2003. godine ključni segment prepoznavanja i definiranja kulturnih identiteta koji su osobito ugroženi.“³

Dugobabe su smještene u Dalmatinskoj zagori, a danas to selo broji svega stotinjak ljudi. Usprkos tome, običaji i tradicija sačuvani su sve do današnjih dana. Dugobabe su poznate po kršu, obilju stijena i bunara. Na sjeveru graniče s Brštanovom i dijelom s Gizdavcom, na istoku s Broćancem i Gizdavcom, na jugu s Vučevicom, a na zapadu s Korušcima. Što se tiče reljefa, Dugobabe nemaju tekućica, ali obiluju brojnim bunarima. Osim toga, još se u 16. stoljeću u Dugobabama spominje velika seoska lokva. Naselja su izrazito raštrkana, u skupinama, ili su kuće osamljene, a pored njih se nalaze vrtovi ili podmornice. Šumski se pašnjaci nalaze u središnjem dijelu sela, dok su šume smještene u bočnim dijelovima. Crkva je izgrađena u prvoj polovici 18. stoljeća, a posvećena je svetom Ivanu Trogirskom. U prošlosti se stanovništvo pretežno bavilo pastirstvom i poljodjelstvom, a nekoliko je obitelji uzgajalo pčele. Uzgajala se pšenica, raž i ječam. Što se tiče prehrane, bila je vezana uz klimatske prilike i prirodu samog tla. Primarna je hrana bio kruh, a pravio se od ječma, prosa i krupnika. Osim toga, jela se pura, krumpir i sir, pilo se mlijeko, dok se meso jelo u malim i neznatnim količinama.⁴

Crkveno-pučka baština Dugobaba jako je dobro sačuvana i njeguje se iz generacije u generaciju. Običaji i tradicija, koja je poznata dugi niz godina, sastavni su dio ovoga mjesta koje njegovi stanovnici nastoje očuvati i održati živima. Mnogi su običaji sačuvani i nastoje se što više upotrebljavati, ali ipak postoje i običaji koji polako izumiru i postaju zaboravljeni. Ponajviše su sačuvani običaji koji se tiču crkveno-pučke baštine, dok su običaji vezani uz

² Marko Dragić, *Duhovna baština Hrvata u šibenskom zaleđu*, Godišnjak Titius: godišnjak za interdisciplinarna proučavanja porječja Krke 3., Split, 2010., str. 124.

³ *Isto*, str. 123.

⁴ Mate Matas, *Općina Lećevica u riječi i slici*, Sveučilišna knjižnica u Splitu, 2017.

poljoprivredu i životinje sve manje u upotrebi jer se stanovništvo sve više udaljilo od takvog načina života. Zbog toga će se u ovome radu proučavati crkveno-pučka baština Dugobaba. Poseban će naglasak biti na zapisima žitelja ovoga mjesta koji će svojim riječima i sjećanjima zauvijek svjedočiti o bogatoj crkvenoj tradiciji svoga kraja.

Slika 1: prikaz Dugobaba, okolnih sela, ali i grada Splita

Preuzeto s: <https://nona.net/features/map/placedetail.647329/Dugobabe/>

2. Advent

Riječ Advent dolazi od latinske riječi „adventus“, u značenju dolazak, početak. Dakle, označuje dolazak Isusa Krista, a slavljenje potječe još iz 4. stoljeća. Advent predstavlja razdoblje od četiri nedjelje koje prethode Božiću. Te četiri nedjelje „simboliziraju četiri tisućljeća od stvaranja svijeta do dolaska Isusa Krista.“ Prva nedjelja Adventa obično je nedjelja koja je kalendarski najbliža svetkovini svetog Andrije, a kojeg slavimo 30. studenoga.⁵

Ovo je razdoblje obilježeno postom, molitvom, pobožnosti, ali i općenito svekolikom pripremom za Božić. Važno je naglasiti kako se u razdoblju Adventa ne smiju odražavati veselja i svadbe. Izuzetak je blagdan Bezgrješnog začeća Blažene Djevice Marije, 8. prosinca.⁶

Na dan svetog Andrije prestaju slave vjenčanja. Zapadno-hercegovački Hrvati čuvaju izreku: „Sveti Andrija svadbi zavezanija.“ U vareškome kraju na dan svetog Andrije također dolazi do Zavezanija, odnosno Andrijanskih sijela, a nakon toga, zaustavljaju se sve slave tijekom čitavog razdoblja Adventa pa sve do Božića. Dakle, „zavezanija“ označava prestanak zabave i igre. Djevojke su tada pjevale:

„Sveta Kato rastavi me s majkom

Da ne čekam ćelavog Andrije.“⁷

S obzirom da se u razdoblju Adventa pa sve do Božića nisu pripremale nikakve slave, a samim time ni vjenčanja, to je bilo razdoblje namijenjeno za prosidbe i dogovore među djevojkama i mladićima. Svadbe bi se priređivale u razdoblju od svete Kate do svetog Andrije.⁸

Vrijeme Adventa obilježeno je blagdanima svete Barbare, svetog Nikole, svete Lucije, svetog Tome itd.

2.1. Sveti Nikola

⁵ Marko Dragić, *Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata*, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., str. 415. str.

⁶ *Isto*, str. 416.

⁷ *Isto*, str. 416.

⁸ *Isto*, str. 417.

Sveti Nikola rođen je u Maloj Aziji, ali se točna godina rođenja ne zna. Njegovi roditelji dugo vremena nisu mogli imati djecu, a kada su dobili Nikolu, nadjenuli su mu ime po stricu Nikoli koji je bio biskup. Nakon smrti roditelja, Nikola je sav svoj imetak podijelio sirotinji, a nakon stričeve smrti izabran je za biskupa.⁹

Postoji niz legendi o svetom Nikoli. Jedna od legendi govori kako je sveti Nikola došao u jednu gostionicu, a zatim shvatio kako gostioničar krade djecu, a zatim ih ubija i njihovo meso poslužuje gostima. Sveti Nikola ugledao je troje djece u posudi te je učinio znak križa. Znakom križa djeca su oživjela, a sveti se Nikola zbog toga smatra zaštitnikom djece.¹⁰

Smatra se da je preminuo 6. prosinca 343. godine, a na samrtni je izgovorio: „Gospodine, u tvoje ruke predajem moj duh.“¹¹

Zaštitnik je pomoraca, studenata, siromaha, neudanih djevojaka, pekara, ribara, farmaceuta, zidara, trgovaca, tkalaca, zatvorenika, bolesnika, umirućih itd. Osim toga, sveti se Nikola u nekim zemljama smatra kao jedan od četrnaest Božjih zapovjednika (kao zaštitnik pomoraca i zatvorenika).¹²

Blagdan svetog Nikole obilježavamo 6. prosinca. Taj dan karakterizira darivanje djece, na primjer, jabukama, orasima, bademima itd. Osim toga, djecu se također „darivala“ šibama kao znak da su te godine moga biti poslušnija i bolja.

U ikonografiji se prikazuje kao „biskup s tri vrećice sa zlatnicima ili s tri zlatne kugle što predstavlja njegovo dobročinstvo. Ponekad se prikazuje sa sidrom ili s lađom u pozadini, kao zaštitnik mornara. Katkad se prikazuje s malim djetetom koje mu ljubi ruku, ili s troje dječice u kablu što simbolizira njegovo zaštitništvo male djece.“¹³

A ko je onda da darivanje dice. Sveti Nikola putnik se zva. Trčala bi dica pa ako ti ko da bajam il oraj. Samo kažen ti, za materice i za očiće... Materice su prije očića. Tad bi iša od kuće do kuće i dalo bi ti bajam il oraj. Tako ti je za materice. Za očiće bi se dica morala starijima iskupljivat.¹⁴

⁹ Dragić, Marko. *Sveti Nikola - biskup u hagiografskoj baštini Hrvata*, Ethnologica Dalmatica, 22 (1), Etnografski muzej, Split, 2015., str. 5-7.

¹⁰ *Isto*, str. 8.

¹¹ *Isto*, str. 7.

¹² *Isto*, str. 7.

¹³ *Isto*, str. 8.

¹⁴ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

2.2. Sveta Lucija

Ime Lucija dolazi od latinske riječi „*lux*“ u značenju svjetlo, sjaj. Od ovoga su imena naknadno nastala imena Svjetlana i Jasna, a inačice su ovoga imena: Luca, Luce, Lucijana, Lucijeta itd.¹⁵

Spomenuta je svetica rođena u Sirakuzi 284. godine. Otac ju je prije smrti obećao bogatom mladiću za ženu. Lucija je nakon očeve smrti velik dio imetka potrošila na majku koja se teško razboljela. Nakon što nisu uspjele pronaći lijek za ozdravljenje, Lucija i njezina majka krenule su na grob svete Agate. Luciji se na grobu ukazala sveta Agata te joj poručila kako joj je majka ozdravila i kako će se po njoj proslaviti grad Sirakuza.¹⁶

Lucija je sav svoj imetak odlučila podijeliti siromasima. Sudac joj se izrugivao jer je tvrdila da iz nje govori Božji Duh, a zatim je odlučio nasilu osramotiti u javnoj kući tvrdeći da će je tako napustiti Božji Duh. To mu se nije ostvarilo jer ni jaram volova nije uspio maknuti Luciju s mjesta. Sljedeći strašni čin kojim je želio nauditi Luciji, bila je naredba da ju poliju smolom i vrelim uljem, a zatim i zapale. Ni taj mu naum nije uspio jer vatra nije dolazila do Lucije. Na koncu, poslije svih neuspješnih nakana mučenja, naredio je vađenje njezinih očiju. Usprkos tome, Lucija je uspjela vidjeti i bez očiju. Prije vlastite smrti, predvidjela je Dioklecijanovu smrt, ali i prestanak progona kršćana. Umrla je 303. godine.¹⁷

Sveta Lucija zaštitnica je vida, tjelesno i duševno slijepih, kovača, staklara, krojača itd. U ikonografiji je prikazana sa svjetiljkom, a koja predstavlja njezino viđenje svete Agate.¹⁸

Na dan svete Lucije, (13. prosinca) u manjim se posudama obično sijala pšenica, ali i neke druge žitarice poput ječma. Sijanje žitarica, ali i njihov rast u zimu, kada je sve mrtvo i turobno, simbolizira obnavljanje života. Postoje brojna vjerovanja vezana uz pšenicu. Naime, ako je pšenica na Božićno jutro mokra, smatra se da će djevojku ostaviti njezin dečko pa će ona zbog toga biti uplakana. Ako je pšenica pak suha, djevojci će donijeti obilje veselja u životu. Razdoblje od svete Lucije do Božića naziva se lucijanskim danima. U tom se razdoblju gatalo o ženidbama i udajama. Naime, „djevojke i mladići na 12 papirića ispisivali bi imena

¹⁵ Dragić, Helena. *Osobna imena motivirana imenima ranokršćanskih mučenica*. Croatica et Slavica Iadertina, 13 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2017., str. 244.

¹⁶ *Isto*, str. 244.

¹⁷ *Isto*, str. str. 244.

¹⁸ Marko Dragić, *Sveta Lucija u katoličkoj sakralnoj i svjetovnoj baštini Hrvata*, Hercegovina, godišnjak za kulturno i povijesno nasljeđe, br. 24, Mostar, 2010., str. 133.

potencijalnih ženika i udavača, a trinaesti bi se listić ostavljao prazan. Svakog sljedećeg dana spaljivao bi se jedan od 12 preklopljenih i prilijepljenih papirića. Trinaesti se otvarao na Badnjak i na njemu se čitalo ime budućeg odabranika/odabranice. Ako je pak papirić bio prazan, smatralo se da te godine nema ništa od udaje ili ženidbe.“¹⁹

*Sveta Luca šumarica je na trinest dvanestoga. Tad bi kupili šumu i zapalili vatru i veselili se. Eto ti, dica kupi šumu, sveta Luca šumarica.*²⁰

*Sveta Luca šumarica. O svetoj Luci šumarici sijala bi se šenica, amo reć ka na pijete. Unda bi se tu za vrime Božića stavljala svića u to i unda bi to krasilo kuću. A nije se sijala ka sada šta se sije pa da reste ona. Ona bi se stavila na pijet, onda bi recimo prokljalo, i to bi bilo recimo za stavljanje sviće za Božić... A kupila bi se šuma, dica bi kupila šumu, ono donili bi u naramku da bi se posli napravili uštupci. To je bia slučaj za svetu Lucu. Ona ti je tamo bila tamo na trinesti dvanestoga. E, to je bija običaj.*²¹

*I sad za svetu Lucu šumaricu. Ljudi koji su rođeni doli, oni nisu mogli svatit da je to tako na selu bilo. I sad ko je moga kupit dvi litre ulja i reć: „Iđen dici ispeć uštupaka pa nek se dica veselu.“ A dica skupu šume, vesele se – sveta Luca, bit će uštupaka. I gledaj sad. To ti je istina ko jeli danas Gospa od sniga. Išlo bi se znači u Kaštela, kupilo bi se, i to ako bi ima sriće, i kupilo bi se loja. I onda bi se to stopi, al loj se doslovice stvrdne. I sad, ispeće se uštupaka na tome, ako nisi ima oklen kupit, nisi ima. Ispeće se, al da bi kupija to, onda si ti triba otić odalen u Kaštela i još bi ima sriće ako bi naša kil loja. Kad si to stopija i iđeš ispeć petnest uštupaka... Kad ti pojideš jedan uštupak, ono ti se stvrdne, još kad se napiješ vode... Koliko sam puta ima balsamirana usta; grizeš uštupak, ono ti se sve zalipi. To ti je Matea živa istina.*²²

2.3. Badnjak

¹⁹ Mate Matas, *Općina Lećevica u riječi i slici*, Sveučilišna knjižnica u Splitu, 2017, str. 97.

²⁰ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

²¹ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

²² Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

Badnji se dan slavi 24. prosinca, a karakterizira ga post i iščekivanje rođenja Isusa Krista, Božić. „Badnjak se može podijeliti na Badnje jutro, Badnji dan i Badnju noć.“²³

„Badnja noć najbajkovitija je u godini, a karakteriziraju je: unošenje badnjaka, posipanje žitom badnjaka i onoga koji ga unosi, slama, svijeće, molitva, večera, bor, jaslice, čekanje polnoćke, zdravice, čestitarski ophodi (...)“²⁴

Badnje jutro i Badnji dan u Dugobabama prolaze kroz pripremu raznoraznih kolača i ostalih slastica. Za ručak se obično jede bakalar, a cijeli je dan prožet postom i molitvom. Za vrijeme ručka, na Badnji dan, pali se svijeća. „Božićnim se svijećama posvećuje magična moć.“²⁵

Posebno je značajna Badnja večer, a koja se u Dugobabama očituje kroz paljenje drva badnjaka i zajedničku molitvu. Vatra simbolizira „pobjedu svjetla nad tamom.“²⁶ Drvo hrasta koristi se uvijek kao badnjak. Osoba koja unosi badnjake govori: „Na dobro van došla Badnja večer“, a ostali u prostoriji izgovaraju: „I s tobom zajedno“. U Dugobabama je običaj da se unose dva drva badnjaka, a također i da mlađe muške osobe iz obitelji to naprave. Nakon ovoga čina, obitelji idu na Polnoćku i dočekuju blagdan Božića.

Na Badnjak se također kiti Božićno drvce ili bor. Božićno se drvce nekada kitilo orasima, jabukama, bombonima, smokvama, lješnjacima.²⁷ Prije se sjekao bor ili smreka, dok se danas sve češće upotrebljava kupljeno drvce. Drvce se ukrašava raznim kuglicama, a ispod drvca stavljaju se jaslice koje predstavljaju prikaz Kristova rođenja.²⁸

Što se tiče drva badnjaka, prvo bi se unosio veći badnjak, nazivan muški ili dida. Stariji muškarac obično nosi deblju stranu i ide prvi, a pri ulasku pozdravlja prisutne s riječima: „Hvaljen Isus i dobro vam došla Badnja večer“, a prisutni mu odgovaraju: „Vazda Isus i Marija i s tobom zajedno.“ Osim toga, domaćica škropi badnjake i muškarce koji ulaze. Na isti se način unosi i manji badnjak. Za vrijeme tinjanja vatre, ukućani bi molili krunicu, ali i nekoliko Očenaša za zdravlje obitelji. Nakon paljenja badnjaka, slijedila bi večera. Za vrijeme obiteljske večere gorila bi svijeća koja bi stala zabodena u posudi sa žitom, najčešće ječmom. Vatra iz

²³ Marko Dragić, *Badnja noć u folkloristici Hrvata*, Croatica et Slavica Iadertina 6 Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 229.-230.

²⁴ *Isto*, str. 229.

²⁵ *Isto*, str. 238.

²⁶ Marko Dragić, *Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi*, Crkva u svijetu, 43 (1), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008, str. 85.

²⁷ Marko Dragić, *Badnja noć u folkloristici Hrvata*, Croatica et Slavica Iadertina 6 Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 249.

²⁸ *Isto*, str. 251.

svijeće gasila bi se kapljicama vina koje su se „cijedile iz komadića kruha prethodno natopljenog vinom.“²⁹

Dan prije Badnje večeri već bi se počeli spremati kolači. Na Badnju večer kuva bi se bakalar. U dimnu kužinu prid mrak naložila bi se vatra, stavili bi se badnjaci i posula slama. Uvijek bi mlađi iz kuće unosili po dva badnjaka. Kad bi pa mrak, svaka obitelj bi molila za žive i mrtve. Kad bi se završilo s molitvom, išlo bi se od kuće do kuće. U koju bi se kuću ušlo reklo bi se: „Dobrodošla Badnja večer!“, oni bi odgovorili „I s vama zajedno!“. To bi tako išlo od kuće do kuće do 11 sati. U 11 sati bi se već počeli spremati za Ponoćku. Kad bi se krenilo, svaki komšiluk bi imao nekoga ko bi bacija delemat da se čuje da su krenili na Ponoćku. Kad bi došli ispred crkve, badnjaci bi već bili naloženi i tu bi se ljudi zadržali desetak minuta. Poslije mise bi se čestitalo. Kad bi ljudi došli s Ponoćke, više nebi bilo posta, neki bi već krenili ist, pivat i pit, koliko bi ko mogao izdržati u noći.“³⁰

Na Badnju večer palili bi se badnjaci. I kad bi se palili badnjaci, iznad komina bi se, ubralo bi se kadulje koje smo mi imali, i onda bi se kitilo. I naložili bi se badnjaci, i kad se nalože badnjaci, onda žena u kući uzme svete vode i poškropi kuće, blago, ovo ono. A lug, lug koji ostane kad badnjaci izgore, ne bi se smilo među badnjake ložit sad amo reć, naloži se dok oni uvate, kad oni uvate, onda bi se to, taj lug od tih badnjaka skupija prima jednoj čoš i onda bi se taj lug bacija pod blago. A recimo mi ode nismo koristili slamu, vrlo malo. Znalo se posipati po kući malo slame, evo moja kuća konkretno nije. Nije se to baš u komšiluku radilo jer je slama asocijala na Isusov porođaj, na jaslje. Mi ode nismo, al bilo je običaja to da su ljudi stavljali. A onda bor se nije ni kitija. Da ti je bilo, recimo kad san ja bija dite, nazad šezdeset i pet godina, da ti je bilo nakitit bor pa neki ukras, pa to bi se pričalo. I kad se počejja kitit bor mi bi brali šišaka i mećali bombone. Ti si se tome Božiću ajme veselija.“³¹

²⁹ Mate Matas, *Općina Lećevica u riječi i slici*, Sveučilišna knjižnica u Splitu, 2017., str. 100

³⁰ Zapisala sam 2019. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mijo Pisac, rođ. 1967. godine.

³¹ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

Slika 2: Paljenje badnjaka na Badnju večer

Preuzeto s: <https://www.dalmacijadanas.hr/bolje-da-nestane-sela-nego-obicaja-paljenje-badnjaka-tradicija-koja-okuplja-sve-mjestane/>

3. Božić

Božić je dan kada se obilježava rođenje Isusa Krista, a Katolička ga crkva slavi 25. prosinca. Osim toga, Božić označava početak nove godine.³² „Hrvati su od samoga početka kršćanskoga života Božić prihvatili kao najveseliji i u mnogočemu najprihvaćeniji kršćanski blagdan.“³³

Božićno vrijeme obuhvaća blagdane: „Božić, Sveti Stjepan, Nevina dječica, Silvestrovo, Nova godina i Sveta Tri kralja.“³⁴

Stanovnici Dugobaba nakon Polnočke čestitaju rodbini i znancima Božić te se slavi do kasno u noć, jede, pije i pjeva. Prema svim postojećim običajima, Božić je u Dugobabama najveseliji od svih blagdana. Nakon Polnočke prekida se post koji traje tijekom cijelog Badnjeg

³² Braica, Silvio, *Božićni običaji*. Ethnologica Dalmatica, Split, 2004., str. 5.

³³ *Isto*, str. 6.

³⁴ Marko Dragić, *Hrvatski tradicijski čestitarski ophodi, pohodi i običaji od Božića do Sveta tri kralja*, Croatica et Slavica Iadertina, Vol. 14/1 No. 14., 2018., str. 214.

dana. „Božićni stol, za razliku od badnjeg, predstavlja obilje. Prepun je božićnih peciva i pečenki.“³⁵

*O Božićima su ljudi išli od kuće do kuće pivajući i pijani čestitaju Sveto porođenje. I tu bi tako bila igra i pisma sve do zore*³⁶

Božićno jutro započinje odlaskom na misu. Zatim slijedi obiteljski ručak. Prije blagovanja hrane, obitelj moli za zdravlje i za svoje bližnje koji su preminuli. Za vrijeme jela, cijelo vrijeme gori Božićna svijeća, a zatim se nakon ručka gasi borovom grančicom, ili se drška žlice umoči u vino i polije po plamenu. Ostatak se dana svi u selu međusobno družu, a običaj je ići od kuće do kuće, čestitati i veseliti se.

Svijeće se pale „za vrijeme badnje večeri te za vrijeme ručka na Božić i Novu godinu, a ponegdje i na Staru godinu i Sveta Tri kralja.“³⁷

*Ujutro se ide na misu. Posli je zajednički ručak. On uvijek mora bit najbolji i najobilatiji. Kad se moli, moli se za zdravlje, za mrtve. Za vrime ručka gori svića, a gasi se borovom grančicom ili se ručica žlice umoči u vino i tako kane na plamen. Moli se sve dok gori svića. Popodne se ide od kuće do kuće i koga se nije vidilo na misi, čestita mu se Božić.*³⁸

A za Božić dica bi se veselila. Gojilo bi se prase, svaka kuća. Nisu ti bili prasci od sto pedeset, sto osandeset kila, to bi bilo sto kila, ovo ono. Kad bi se prase ubilo za Božić, negdi oko materica bi se tuklo, tako da bi bilo osan dana meso u soli, i onda obisi se. Tribalo se imat suvoga mesa skuvat za Badnju večer. Na Badnju večer bi se kuvalo za Božić. Isključivo bi to bilo recimo suvo meso i kiseli kupus ili običan kupus, ovi zeleni, ili šta ja znaden. A unda recimo, trpez na stolu... To ti je bilo isključivo, kažen ti, kupus, suvo meso, vino. Nije tu baš bilo ni pive ni rakije. Nije u to vrime bilo toga, kažen ti. Išlo bi se u Kaštela kupit dvadset litara vina; uzmeš konja i dvi mišine i kupiš dvaestipet litara vina, dotraš i to će ti opremit Božiće i Novu godinu. Nije to bilo ka u dućanin, je vraga. Onda bi se dica, kad bi se prase ubilo... E sad, jel ti ko o tom priča. Šta bi dicu interesiralo – mjehur, mijur. Mijur bi dite čekalo ki Boga. Da ne bi onaj ko ga bikari, da ga ne bi oštetiya... I napušeš mijur i dobiješ ovako ovaliku balotu,

³⁵ Braica, Silvio, *Božićni običaji*. Ethnologica Dalmatica, Split, 2004., str. 4.

³⁶ Zapisala sam 2019. godine u Dugobabama. Kazala mi je Jaka Pisac (rođ. Sikirica), rođ. 1942. godine.

³⁷ Dragić, Marko, *Svijeća u kulturnoj baštini Hrvata*. Crkva u svijetu, Vol. 45 No. 4, 2010., str. 467.

³⁸ Zapisala sam 2021. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mijo Pisac, rođ. 1967. godine.

i onda se on osuši i napuše, i onda na Badnju večer pukneš ga. I to ti je bilo, ditetu je to stvaralo u njemu duševni mir, ka kad mu danas kupiš pet kutija onih jakih petarda. E onda na Božić ujutru, u nas bi isključivo bila misa u šest sati, ujutro u šest sati. Jer to je bilo dicit prije škole, ko je smija propustit školu. Ako ne bi doša gotovo ti je, jedinica, neopravdano. Bila je škola u osan sati, onda bi bila ujutru misa u šest sati, onda tako dica da mogu prispit u školu i na misu. Bilo je kako je bilo, tako da ti tu nemoš ništa. Onda kad bi se došlo sa mise, i sad recimo Božićni ručak. Isključivo je to, kažen ti, kuvana spiza šta se sprema na Badnju večer. Bakalara, nije se baš ilo bakalara puno nazad šezdeset godina, kad san ja bija dite, nije. Ali isto recimo za Badnji dan, ako si moga kupit, al to je tribalo bit moćnija kuća da bi reka. Onda kad bi se došlo za Božićni ručak, upali se svića, pomoli se, reče se Očenaš, Zdravomarijo i Slavaocu na čast svetog porođenja, pa za duše naših mrtvih... I onda bi svića gorila, a kasnije kada bi završija ručak, onda bi se fetica kruva, kriška od kruva umočila u po čaše vina, i onda bi tizin namaka sviću. I kada bi se ugasila svića, onda za dim, onda bi se reklo, oša dim vamo – zima će puvat jaka bura i tako se znalo virovat.³⁹

Onda bi se Matea u nas, ja znan tamo u nas u Kulića, skupili bi se ljudi uvečer, ono za Božiće. Iša bi od kuće do kuće, pivalo bi se, družilo bi se, kako bi ti rekla. I okolo komina, bukara bi kružila, nije bilo čaša. Iz jedne su bukare svi pili, pričali bi one starinske priče, ono. To je taj doživljaj. Onda od kuće do kuće bi se pivalo, a mi bi dica slušali to ko Očenaš, šta se kaže. A ako bi bilo nešto važnije, onda bi bilo: „Ajte dica, izađite vi vanka“⁴⁰

Božićni blagdani završavaju blagdanom Sveta Tri kralja. Tada se skidaju ukrasi s drvca, a također se odvija blagoslov kuća i životinja. Na ovaj se blagdan također nose sol i voda na blagoslov u crkvu.

3.1. Sveti Stjepan Prvomučnik

³⁹ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine

⁴⁰ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazala mi je Ana Sanader (djev. Kulić), rođ. 1952. godine.

Sveti Stjepan prvomučenik ima blagdan 26. prosinca, a spomendan 3. kolovoza. Rođen je početkom 1. stoljeća u Jeruzalemu, a 36. je godine podnio prvo mučeništvo za Isusa Krista te se zbog toga naziva prvomučenikom.⁴¹

Brojni su ga lažno optužili da je govorio protiv Mojsija i protiv Boga, a na koncu ga je svjetina kamenovala. Njegova je mučenička smrt bila prvi svjedok vjere u Isusa Krista. Osim toga, sveti je Stjepan zaštitnik klesara, tesara, zidara, konja, kočijaša itd. Blagdan i spomendan svetog Stjepana, naziva se: Stjepanovo, Stipanja, Stipandan, Stipajdan, Štefanje i slično. U ikonografiji se prikazuje kao đakon. Naime, prekriven je đakonskom odorom i palmom koju drži u ruci.⁴²

Poznate se brojne legende o čudesima koja je sveti Stjepan činio. Legenda tako kaže da je „cvijeće uzeto s oltara svetog Stjepana bilo položeno na oči slijepe žene koja je progledala.“⁴³

U hrvatskoj katoličkoj tradiciji u Bosni i Hercegovini, sačuvan je zanimljiv običaj. Naime, cure su momcima slale nakićene jabuke, takozvane grotulje. Grotulja je naziv za jabuku kroz koju bi se provukao konac, a na konac bi se redali orasi i lješnjaci. Osim oraha i lješnjaka, miješao bi se i obojani papir kako bi sve zajedno ljepše izgledalo. Djevojke bi slale grotulje momcima, a pred crkvom bi se gađali jabukama. Gađenjem jabukama davali bi do znanja koja im se djevojka, odnosno mladić sviđa. Taj bi dan dolazilo do zamiranja, odnosno odabiranja djevojaka i mladića. Dakle mladići bi došli do djevojaka i pitali je li slobodno. Ukoliko bi djevojka odgovorila da je slobodno, utoliko je mladić mogao ostati. Dakle, u suprotnom bi mladić morao otići. Kada momak zamiri, odnosno odabere djevojku, ide kod nje na silo.⁴⁴

Gavazzi navodi kako se blagdan svetog Stjepana naziva danom konja jer je sveti Stjepan njihov zaštitnik. Naime, seljaci bi na blagdan svetog Stjepana izlazili van s konjima te se utrkiivali. Zanimljiv se običaj odvijao u Fajdetićima kod Karlovca. Toga bi dana momci u velikoj povorci prošli kroz selo, ulazili u dvorišta susjeda, te veselo pjevali. Ove su igre, zbog tadašnjeg režima, ukinute 1946. godine.⁴⁵

⁴¹ Marko Dragić, *Sveti Stjepan prvomučenik u hrvatskoj kulturnoj baštini*, Ethnologica Dalmatica 27 (1). Etnografski muzej Split, 2020., str. 37.-39.

⁴² *Isto*, str. 38.-45.

⁴³ *Isto*, str. 44.

⁴⁴ *Isto*, str. 68.

⁴⁵ *Isto*, str. 71.

Sveti se Stjepan u Dugobabama nastavlja u Božićnom duhu. Ne postoji nikakav poseban običaj za taj dan, ali se zato uvijek išlo Stipanima čestitati imendan, a oni su uzvraćali čašćenjem svojih posjetioca.

*To je drugi dan Božića. Nastavlja se u Božićnom raspoloženju. Stipanima bi se čestita imendan, a oni bi uzvraćali čašćenjen.*⁴⁶

*Sveti Stipan, kažen ti, u vas bi to tamo bilo nekakva fešta. Onda mi ode, amo reć, u nas su se Mladinci slavili.*⁴⁷

*Mi smo ode slavili svetog Stipana, a oni u selu Mladince. Bila je misa na Brštanovu, onda oni iz Dugobaba idu ode, svrati se ode, idi i pij. A mi bi išli na Mladince u njih.*⁴⁸

3.2. Sveti Ivan evanđelist

Sveti je Ivan rođen u mjestu Betsaida. Otac mu je ribar Zebedej, a majka Saloma. Saloma se više puta spominje u Novom zavjetu, a poznato je kako je upravo ona pratila Isusa na križnom putu. Sveti Ivan i njegov brat Jakov, uz svetog Petra, bili su najbliži Isusovi učenici. Isus ih je jednom prilikom, dok su krpali mreže, pozvao da pođu za njim. Oni su to hitro i učinili. Osim toga, Isus ih naziva „sinovima groma.“ Naime, jednom su se prilikom vraćali iz jednog samarijskog sela u kojem nisu željeli primiti Isusa i njegove apostole. Sveti Ivan i Jakov predložili su Isusu da s neba pošalje vatru kojom će uništiti mjesto. Nakon smrti Isusove majke Marije, sveti je Ivan putovao Judejom te pripovijedao. Nakon toga, otišao je u Malu Aziju gdje je osnovao sedam crkava. Prema jednoj od predaja, bio je odveden u Rim gdje su ga mučili u vrelom ulju. Nakon što je preživio, prognali su ga na otok Patmos, koji se nalazi u Egejskom moru. Tu je napisao i svoje Evanđelje, ali i umro u starosti od oko sto godina. U ikonografiji je obično prikazan s perom, a smatra se da je orao njegov simbol. Ranokršćanski pisac Origen tvrdi: „Cvijet Biblije su evanđelja, a cvijet evanđelja je Ivanovo evanđelje.“ Osim toga, Ivanove se poslanice nazivaju i poslanicama ljubavi jer se riječ ljubav u njima spominje više od pedeset puta. Sveti je Ivan zaštitnik pisaca, teologa, slikara itd.⁴⁹

⁴⁶ Zapisala sam 2019. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mijo Pisac, rođ. 1967. godine.

⁴⁷ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

⁴⁸ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

⁴⁹ <https://www.vjeraidjela.com/sveti-ivan-apostol-i-evanđelist/> (pristupljeno 10. kolovoza 2023. god.)

Njegov se blagdan obilježava 27. prosinca i također pripada Božićnom razdoblju. Običaj je da se ide kod obitelji koja u kući ima nekog Ivana, a on zauzvrat časti svoje posjetitelje. „Tada se vrši blagoslov vina u crkvama. Iznosi se božićna slama, stavlja na voćke i pali se koleda. Na taj dan bi se kuća pomela što se nije smjelo raditi na sam Božić ili Stipandan.“⁵⁰

*To je drugi dan Božića. Prolazi u Božićnom raspoloženju. Obično se ide po selu, ko ima nekog Ivana, čestita mu se imendan, veseli i druži.*⁵¹

3.3. Nevina dječica

Treći dan Božićnih blagdana nosi naziv Nevina dječica. Crkva Nevinu dječicu slavi kao mučenike koji su u raj. Od 10. stoljeća spomendan Nevine dječice blagdan je ministranata, subđakona i učenika. To je dan kada je Herod Askalonit dao pobiti svu dječicu od dvije godine do jednoga dana života misleći da će tako pogubiti Isusa Krista. Naime, namjeravao je ubiti Isusa Krista jer se bojavao da će mu upravo on oduzeti kraljevstvo. Taj mu naum nije uspio jer se Josipu u snu ukazao anđeo koji mu je naredio da Isusa i njegovu majku odvede u Egipat. Upravo je zbog toga Isus Krist spašen od Herodova pokolja.⁵²

Također, u Svetom se pismu navode tri zlobna Heroda: Herod Askalonit, Herod Antipa i Herod Agripa. Za vrijeme Askalonitove vladavine rođen je Isus Krist i izvršen pokolj djece od dvije godine pa niže. Herod Antipa zapovijedio je da se Ivanu Krstitelju odrubi glava. Treći, Herod Agripa, utamničio je i ubio Jakova. Ovaj se blagdan još naziva Mladinci, Mladenci i Nevina dica.⁵³

„Toga su dana obećanjima ili prikladnim darovima djeca darivala odrasle članove obitelji.“⁵⁴

⁵⁰ Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*, Filozofski fakultet, Sveučilišta u Splitu, 2008, str. 147.

⁵¹ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mijo Pisac, rođ. 1967. godine.

⁵² Marko Dragić, *Sveta nevina dječica u hagiografiji i hrvatskoj kulturnoj antropologiji*. *Ethnologica Dalmatica* 28. Split, 2021., 51-52.

⁵³ *Isto*, str. 52.

⁵⁴ Mate Matas, *Općina Lećevica u riječi i slici*, Sveučilišna knjižnica u Splitu, 2017, str. 101.

U Dugobabama se ovaj dan naziva Mladinci. Ovaj je blagdan bogat jedinstvenim običajima, a jedan je od njih šibanje djece po tabanima dok djeca spavaju. Nakon toga, djecu se darivalo orasima, kolačima, bademima i ostalim slasticama.⁵⁵

*Dica su se veselila Mladincin zato šta su lipo išli od kuće do kuće pa im se davalo jabuka, oraja, bajama.*⁵⁶

*Očići, Materice, i onda od kuće do kuće kupi šta ti daju... da ti bajam, oraj.*⁵⁷

*Na Mladince je u ovom dilu sela bila fešta. I igralo se kolo, kad san ja bija mulac, dvanest, trinest godina. I to je bila fešta. Mi smo slavili Mladince, a vi ste tamo na Vlakaма slavili svetog Stipana. Ode u ovome selu, mada je selo selo, al mi smo slavili Mladince i tad je bila fešta. I tad bi bilo kolo, u vrime recimo kad san ja bija mulac, deset, dvanest godina, i sićan se toga. A sveti Stipan... Kad bi bia sveti Stipan, onda bi oni ko je ka sa Vlaka išli na misu, jer ode je bila i misa velika, u deset ipo sati. Sveti Stipan, to se amo reć slavilo na Vlakan. Bila je na Brštanovu misa, a mi bi se nakon mise svratili na Vlaka. Pazi, nije svugdi bila fešta za svetoga Stipana. Vi ste ono ka, isto ka na Brećancu. Recimo, Vidoševići su slavili tamo svetoga Stipana, a Kalinići i ovaj dija svetoga Ivana... Al to je bila fešta, Mladinci. Došla bi rodbina amo reć. Nije tad bilo friškoga mesa ka danas, nego bi bilo, ubije se prase, stave se skuvat kosti, ovo, ono. Znalo je bit kupusa, al nije tu bilo neke gospodske spize, da se razumimo. Nit je bilo sokova, nit pive. To je bilo vina i tako bi se ti naši gosti amo reć ugostili. Al, ko ti je rodbina, evo recimo mi smo imali rodbinu pa bi sa Brećanca znali doć, ali glavna fešta je u nas sveti Ivan, glava crkve. E, glava ti je crkve sveti Ivan, al bude za Srce Isusovo u ljetnome periodu, više se tome pridavalo nego svetome Ivanu. Eto, al glava crkve je sveti Ivan Trogirski. Eto toliko o Mladincima.*⁵⁸

3.4. Silvestrovo

⁵⁵ Marko Dragić, *Hrvatski tradicijski čestitarski ophodi, pohodi i običaji od Božića do Sveta tri kralja*, Croatica et Slavica Iadertina, Vol. 14/1 No. 14., 2018., str. 214.-215.

⁵⁶ Zapisala sam 2021. godine. Kazala mi je Jaka Pisac (djev. Taraš), rođ. 1942. godine.

⁵⁷ Zapisala sam 2023. godine. kazao mi je Mirko Pisac, rođ- 1940. godine.

⁵⁸ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

Silvestrovo se obilježava 31. prosinca i ujedno je posljednji dan kalendarske godine. Sveti je Silvestar bio 33. papa, a 313. je godine krstio rimskoga cara Konstatina 1. Velikog.⁵⁹

Za svetog se Silvestra navodi sljedeće: „Bio je toliko milostiv da su ga svi kršćani voljeli, jer je bio kao anđeo cijelim tijelom, svet u poslu, dobar savjetnik, strpljiv i darežljiv i čvrsto utemeljen u vjeri. Imao je popis svih udovica i siročadi kojima je pomagao. Postio je sve petke i subote.“⁶⁰

Sveti se Silvestar na slikama prikazuje u papinskoj odjeći, ali i s biskupskim štapom i knjigom u rukama.⁶¹

Ovaj blagdan predstavlja zadnji dan godine, a samim je time na taj dan bitno zahvaliti Bogu na svemu dobrom koje je prethodna godina donijela.

Od druge polovice 20. stoljeća, na ovaj se dan obilježava doček Nove godine. Nekada su se dočeci odvijali uz vatru na kominu i u društvu obitelji, kumova i rodbine, a u zadnje su vrijeme sve popularniji dočeci na gradskim trgovima i ostalim javnim mjestima. Na taj se način iščekuje Nova godina, slavi se, veseli i pije.⁶²

A na Staru godinu, na Staru godinu se ponovo stavljaju badnjaci, mali badnjaci. I onda kad bi nosili na Badnju večer te badnjake, onda bi se ulazilo u kuću i ti si s kućnih vrata, nosiš i onda ako ti je bilo koje dite, onda mu daš za zadovoljstvo, onda ti uzmeš badnjake i kažeš: „Aj pomoz mi, a dite ti pomože. Onda mi govorimo „Na dobro vam došla Badnja večer.“ To je bilo nekad zadovoljstvo, za ditetu učinit. A recimo na Staru godinu, to bi se stavljali mali badnjaci. Recimo ovi na Badnju večer, to su bili badnjaci, ovako veći, a na Staru godinu, aj učinit ćeš običaj. I onda bi se naložili ti mali badnjaci, i onda bi se ta kadulja koja je bila ubodena u zid, izvukla bi se. Evo ja mislin da je meni ta kadulja još u zidu. E, onda bi to bila završnica tih svetaca.“⁶³

3.5. Nova godina

⁵⁹ Marko Dragić, *Silvestrovo u hrvatskoj tradicijskoj kulturi*, Crkva u svijetu, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 50 (2), Split, 2015, str. 303.

⁶⁰ *Isto*, str. 305.

⁶¹ *Isto*, str. 303.-323.

⁶² *Isto*, str. 306.

⁶³ Zapisala sam 2023- godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

Nova se godina još naziva Mlado lito i Počelo. Na taj se dan, prvi dan nove godine, obično čestita obitelji, prijateljima i znancima. Čestita se riječima: „Na dobro vam došla Nova godina.“, a najčešći je odgovor: „I s tobom Bog dao zajedno.“⁶⁴

Na ovaj bi se dan djeca darivala jabukama u koje su se stavljali novci.⁶⁵

U Dugobabama se Novoj godini nije pridavao veliki značaj. Događali su se dočeci na kominima, pjevalo se i veselilo, ali na sami dan Nove godine, ništa se posebno nije slavilo.

*Mi Novoj godini nismo pridavali neku važnost ka Božiću. Mislili smo da to nije amo reć svetac. I stizin bi, s Novon godinon završavali Božići. Mada mi Novoj godini nismo pridavali veliki značaj. A recimo ode bi se za Badnju večer, ako bi ko ima kakav delemit bacilo, jer veseliš se. Ali bilo je jako upitno da ne bi došla policija.*⁶⁶

3.6. Sveta Tri kralja

Sveta Tri Kralja obilježavaju se 6. siječnja, a taj se blagdan naziva još i Bogojavljenje i Vodokršće. Tri su kralja, odnosno mudraca, prozvani Gašpar, Melkior i Baltazar. Oni su na nebu uočili zvijezdu i odlučili doći do novorođenog kralja, Isusa, i pokloniti mu se. Sva su trojica krenuli na konjima iz različitih smjerova, a kao darove donijeli su mu tamjan, zlato i smirnu.⁶⁷

Ovaj blagdan ujedno predstavlja i kraj Božićnih blagdana. Poznati su i brojni vjerski obredi koji se vezuju za navedeni blagdan, a to su: blagoslov vode, škropljenje blagoslovljenom vodom i blagoslov kuća.

Blagoslovljena se voda posvećuje u crkvi. Škropljenje predstavlja obred u kojem svećenik „škropilom blagoslivlja osobe, domove, životinje i štale.“⁶⁸ Blagoslov se kuća u Dugobabama obavlja prije Sveta Tri kralja, odnosno par dana nakon blagdana Božića.

Također je u razdoblju između božićnih i pokladnih blagdana bio običaj hodanja vučara koji bi na sebi nosili prepariranu vučiju kožu. Osušenom vučjom kožom dokazivali bi kako su

⁶⁴ Dragić, Marko. *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 147.

⁶⁵ *Isto*, str. 147.

⁶⁶ Zapisala sam 2023.godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

⁶⁷ Marko Dragić, *Sveta tri kralja u hrvatskoj tradiciji*, Crkva u svijetu 42 (1). Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2007., str. 96.-98.

⁶⁸ *Isto*, str. 99.

smanjili broj vukova, a koji su u to vrijeme nanosili znatnu štetu vlasnicima krava, koza i ovaca. U lovu na vukove sudjelovao bi cijeli zaselak, a nakon toga bi se s vuka oderala koža, odnosno mišina, a zatim posolila te osušila. „Potom bi se napunila slamom i nataknula na malo duži štap ili kolac, a u noge bi mu utisnuli štapove kako bi mogla stajati. Među zube, koji se pri deranju ili skidaju kože nisu odstranjivali, stavili bi mu crvenu krp (sličnu jeziku) i jabuku kako bi zubi, posebno dugi očnjaci, bili što bolje vidljivi.“⁶⁹ Nekoliko odraslih vučara prepariranu bi životinju nosilo po selima i pritom pjevalo. Glavni cilj i nagrada vučarima bili su darovi koji su smatrani nekom vrstom nagrade za odstrel vuka i spašavanje stoke.

Muškarci bi pjevali:

„Evo vuka iz planine,

pita kruva i slanine.

Dajte vuli malo vune,

da ne kolje vaše žune.

Dajte vuli koje jajce,

da ne kolje vaše janjce.

Dajte vuli malo vina,

doša van je iz daljina.“⁷⁰

Ako bi u kući bila djevojka za udaju, tada bi se pjevalo:

„Evo neve, lipa struka,

darovat će našeg vuka.

Doša vule iz planine,

⁶⁹ Mate Matas, *Općina Lećevica u riječi i slici*, Sveučilišna knjižnica u Splitu, 2017., str. 100

⁷⁰ Mate Matas, *Općina Lećevica u riječi i slici*, Sveučilišna knjižnica u Splitu, 2017., str. 101.

podajte mu klip slanine,

da ne kolje konja vranca.

Darujte mu runo vune,

da ne kolje ovce žute.

Podajte mu varćak žita,

*A i drugo šta zapita.*⁷¹

*Tada je misa. Skida se bor i Božićni ukrasi. Završava Božićno razdoblje.*⁷²

*Kad bi prošli ovi sveci onda se primaknu Tri Kralja – završetak Božića. I nije sad bilo više priprema za neku feštu jer dolaze sad pravoslavni ti sveci, njihov pravoslavni Božić. Naše Vodokršće na dan kad je pravoslavni Badnjak.*⁷³

*Sveta Tri Kralja, Vodokršće, pa bi se reklo: „Vodokršće i pop dršće.”*⁷⁴

4. Korizma

Korizma označava razdoblje od 40 dana koji prethode najvećem kršćanskom blagdanu, Uskrsu. Dakle, počinje na čistu srijedu, odnosno Pepelnicu, a završava na Veliki petak. „Unutar korizme ima šest nedjelja i svaka ima svoje ime. Prva korizmena nedjelja zove se Čista, druga je Pačista, treća Bezimena, četvrta Sredoposna, peta Gluha (Glušna), a šesta je Nedjelja muke Gospodnje ili Cvjetnica.”⁷⁵

Razdoblje Korizme obilježeno je postom i molitvom. Petkom se obvezno posti, ali i ide na Put križa. Osim toga, ljudi se u razdoblju Korizme odriču stvari koje jako vole. To su najčešće poroci, na primjer, alkohol i cigarete. Također se ne prave nikakve zabave i veselja,

⁷¹ Isto, str. 102.

⁷² Zapisala sam 2021. godine u Dugobabama. Kazala mi je Jaka Pisac (djev. Taraš), rođ. 1942. god.

⁷³ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

⁷⁴ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

⁷⁵ Dragić, Marko. *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 152.

ali ni vjenčanja. Dakle, razdoblje Korizme, Isusove muke, obilježeno je postom, molitvom i odricanjem.⁷⁶

*Tada se nije smilo pivat, nije se smilo radit velike proslave. To se poštivalo, a postilo se obavezno. Svaki petak nije se jelo meso.*⁷⁷

Kad bi počelo Korizmeno vrime, 40 dana... Inače bi dica kad bi išla u blago, onda bi ono pivalo, veselilo se. Al u Korizmi ne smi. Kaže, ne smiš pivat. I to za Uskrs nisu bile neke posebne pripreme, al je bilo, kažen ti, al je bilo 40 dana nema pivanja. Kad bi te ćaća čuja, il mater, il kad bi neko reka: „Eno ti mali piva“, to ti je bilo da moš dobit dobre batine i nema žaljenja. I kad bi roditelj, kad bi recimo ćaća iša uđrit dite, iz ovoga ili onoga razloga, nije tu baš mater mogla skočit i reć: „Ja ti ne dan“ ... E, a danas je ta glava kuće malo zapostavljena. Veliki četvrtak i Veliki petak recimo, to bi došlo vrime sijanja, i ko ne bi ima, to je prolitnji jećim kad bi se sija, ko ne bi ima svoje vole, ne bi se o zemlji radilo, ne bi se radilo sa volin, oralo. Ko nije ima svoje vole onda bi na Veliki četvrtak. Na četvrtak kaže: „Aj dat ću ti vole meni ne tribaju“, smatralo se da to nije grijota dat ćoviku. Napravija si mu uslugu i on je rješia sebi.”⁷⁸

5. Sveti Grgur

Sveti Grgur rođen je 213. godine u nekršćanskoj obitelji. Usprkos tome, on se vrlo rano preobratio na kršćanstvo i postao biskup rodnoga kraja. Do kraja svojega života, uspio je sav puk u gradu pokrstiti. Nosi nadimak Čudotvorac jer je bio poznat po brojnim čudesima. Osim toga, bio je zaštitnik bosanskih kraljeva Kotromanića, a nalazi se i na novcu kralja Stipana Ostoje. Papa Pio II. Proglasio ga je zaštitnikom cjelokupnog Bosanskog kraljevstva.⁷⁹

E sad od drugoga miseca do deset trećega bilo je recimo, ne bi se ništa tu radilo i bilo bi još rano za poljoprivredu, a onda ti je bia sveti Grgur na dvanest trećega. Sad je toga Grgura pribacilo u deveti misec. Na Grgura bi se sijalo sime, i to tek početak, to je deset trećega, još je to bilo ladno. Vako bi se reklo: „Sveti Grgur tica gnjizdur.“ Jer ono već bi se tice vraćale,

⁷⁶ Isto, str. 152.

⁷⁷ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazala mi je Anđelka Matenda (djev. Marović), rođ. 1954. godine.

⁷⁸ Zapisala sa 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ 1948. godine.

⁷⁹ Dragić, Marko. *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 154.

*kosovice. Onda se primiče proliće, a u deveti, deseti misec, ti bi podorava zemlju za kukuruz u treći misec, o svetome Juri, tad bi se sija kukuruz.*⁸⁰

6. Veliki tjedan

6.1. Cvjetnica

„Sutradan veliko mnoštvo naroda koje bijaše došlo na blagdan, kad ču da dolazi Isus u Jeruzalem, uze grane od palma te mu iziđe u susret kličući: „Hosana! Blagoslovljen koji dolazi u ime Gospodnje, kralj Izraelov!“ (Iv, 12, 12-13)⁸¹

Cvjetnica predstavlja kršćansku svetkovinu, ali ujedno i uvod u Veliki tjedan. Slavi se jednu nedjelju prije Uskrsa, a još se naziva i Nedjelja Muke Gospodnje. Na ovaj se dan „slavi Isusov mesijanski ulazak u Jeruzalem u dane prije Pashe, opisan u sva četiri evanđelja.“⁸² „Narod je dočeka Isusa, mašući palminim i maslinovim grančicama i rasprostirući svoje haljine, putem kojim je Isus išao jašući na magarcu. U spomen na to, na Cvjetnicu se obavljaju procesije s blagoslovljenim palminim i maslinovim grančicama. Također se za vrijeme sv. Mise, čita izvještaj o Isusovoj mucu.“⁸³

Za Cvjetnicu, odnosno Cvitnicu, kako se u Dugobabama naziva, karakteristično je umivanje u cvjetnoj vodi. U posudu se stavlja blagoslovljena voda i pola čaše obične vode te ljubičice. Posuda se s vodom tijekom noći ostavljala van jer se vjerovalo da će doći anđeli i umiti se u toj vodi. Ujutro je bio običaj da se svi ukućani umiju tom vodom, a kasnije se voda davala životinjama ili zalijevala u zemlju.

Brale su se ljubičice i običaj je bio da se u čikaru meti sveta voda i po čaše vode. U to se stave ljubičice i ostave vanka tijekom noći jer bi anđeli došli i umivali se u toj vodi. Ujutro se tom vodom umivaju ukućani. Ta se voda davala blagu ili zalila u

⁸⁰ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

⁸¹ Jurilj, Zorica, *Korizma i Uskrs u Hercegovačkoj crkveno-pučkoj baštini*. Ethnologica Dalmatica, vol. 25, br.1, 2018., str. 17.

⁸² Marko Dragić, *Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa*, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 156.

⁸³ Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*, Filozofski fakultet, Sveučilišta u Splitu, 2008, str. 157.

*zemlju. Nakon blagoslova maslinovih grančica, one se stavljaju po svojoj zemlji i po kućama da Bog čuva od nevrimenta, krupe i suše. Te su se grančice stavljale i u aute i sve posjede koje neko ima.*⁸⁴

Na ovaj su se dan u crkvi blagoslivljale maslinove grančice. To vežemo s događajem u kojem je narod čekao dolazak Isusa Krista i mahao mu maslinovim i palminim granama.⁸⁵ Blagoslovljene se grančice obično stavljaju na kuće, štale, polja, vinograde, u aute i ostale posjede koje netko ima. Grančice su se također stavljale na okvire slika koje su prikazivale svetce, ali i na grobove bližnjih osoba.⁸⁶

*Prije je bila svaka četvrta nedilja misa. Kad bi bila blagoslov maslina na Cvitnicu, onda bi svak odnio zero masline na svoju njivu. Kad završi misa, onda se kaže: „Iđen ja otić gori odnit zero masline.“ Danas je to sve ošlo u zaborav. Ja imam običaj odnit zero masline ode di sadimo kumpire, šta ću nosit gori, Bože prosti di ništa ne sadimo.*⁸⁷

Slika 3: Umivanje u ljubičicama

Preuzeto s: <https://moje-djakovo.com/cvjetnica-je-dan-koji-pocinje-umivanjem-u-cvijecu/>

⁸⁴ Zapisala sam 2019. godine u Dugobabama. Kazala mi je Jaka Pisac (djev. Taraš), rođ. 1942. godine.

⁸⁵ Marko Dragić, *Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa*, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 159.-162.

⁸⁶ Marko Dragić, *Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa*, Titius, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 159.-162.

⁸⁷ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

6.2. Veliki četvrtak

Dok su blagovali, uze Isus kruh, zahvali i razlomi ga, pa ga davaše učenicima govoreći: „Uzmite i jedite! Ovo je tijelo moje.“ (Mt, 26, 26)⁸⁸

Veliki je četvrtak posljednji dan korizme, ali i dan kada je Isus zadnji put blagovao sa svojim učenicima, dan posljednje večere. Te im je večeri ostavio tri dara, a to su: „euharistija, svećenički poziv i treći koji se odnosio na ljubav prema bližnjima“.⁸⁹ Izuzev toga, na večeri je također najavio kako će ga jedan od njegovih učenika (Juda Iškariotski) izdati.⁹⁰ Ovaj dan ujedno predstavlja i početak muke Isusove.

„I dok su blagovali, uze Isus kruh, izreče blagoslov pa razlomi, dade svojim učenicima i reče: »Uzmite i jedite! Ovo je tijelo moje!« I uze čašu, zahvali i dade im govoreći: »Pijte iz nje svi! Ovo je krv moja, krv Saveza koja se za mnoge prolijeva na otpuštenje grijeha. A kažem vam: ne, neću od sada piti od ovog roda trsova do onoga dana kad ću ga - novoga - s vama piti u kraljevstvu Oca svojega.« Otpjevavši hvalospjeve, zaputiše se prema Maslinskoj gori.“ (Mk 14,27-31; Lk 22,31-34; Iv 13,36-38)⁹¹

Veliki četvrtak, Veliki petak i Velika subota čine zajedno Sveto trodnevlje, a nakon njih slijedi najveći kršćanski blagdan, Uskrs.

Na Veliki Četvrtak nije bila misa već je bila propovid. Tada su se prale noge dicit, dječacin. Isus je tada pra noge učenicima, i tako je sad na Veliki Četvrtak; bude ti 12 dječaka kojima svećenik pere noge. To je običaj u nas na Zelovu. To je starinska tradicija da je Isus pra noge 12 apostola. I onda se tako održava na Veliki Četvrtak običaj.⁹²

Veliki četvrtak ti je bilo, ajde u crkvu u Brštanovo i fratar bi ti pra noge. Pođi od vrata i gori dođi, i on ti opere noge.⁹³

⁸⁸ Jurilj, Zorica, *Korizma i Uskrs u Hercegovačkoj crkveno-pučkoj baštini*. Ethnologica Dalmatica, vol. 25, br.1, 2018., str. 22.

⁸⁹ Asturić, Marina, *Veliki tjedan u bročanskoj-stonskoj kulturnoj baštini*, Ethnologica Dalmatica, 26 (1). Split, 2019., str. 74.

⁹⁰ *Isto*, str. 75.

⁹¹ Marko Dragić, *Tri svete Marije u hrvatskim hrvatskoj pasionskoj pučkoj književnosti*. Crkva u svijetu 56 (1). Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu. Split, 2021., str. 61.

⁹² Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazala mi je Anđelka Matenda (djev. Marović), rođ. 1954. godine.

⁹³ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

*A za Veliki četvrtak... Isus je večera zelje na posljednjoj večeri, a Veliki četvrtak, dite koje nije volilo zelje, mora uzet pa bar na pinjuru. To se zvalo zeleni četvrtak.*⁹⁴

6.3. Veliki Petak

*Oče, oprosti im jer ne znaju što čine! (Lk, 23,34)*⁹⁵

Veliki je petak dan kada je Isus bio mučen i umro prikovan na križu. Na ovaj dan nema misnog slavlja, a vlada strogi post i nemrs. Oltari su bez cvijeća i svijeća zbog velike muke i patnje koju je Isus podnio.⁹⁶

Zajedno s Velikim četvrtkom i Velikom subotom čini vazmeno trodnevlje. Dakle, nema misnog slavlja, a pjeva se Muka Gospodinova i ljubi se križ.⁹⁷

„Na Veliki petak nije dobro ni najtežem bolesniku, ukoliko je pri svijesti, davati mrsnu hranu, jer to je najstrašniji dan u godini. Taj dan ne valja se ni pogled bacati daleko, a kamoli obavljati neki posao“ (Rakita, 1971: 58)⁹⁸

Boja je koja se toga dana koristi u liturgiji crvena. Obred najčešće počinje klečanjem uz šutnju. Nakon toga, slijede čitanja i Muka po Ivanu. Zatim slijedi klanjanje križu. Naime, vjernici dolaze do križa, klanjaju mu se i ljube ga. Na koncu, kada se obred okonča, vjernici se razilaze u šutnji.⁹⁹

U Dugobabama je običaj da vjernici idu na muku, odnosno put križa, u Brštanovo. Tada se odvija procesija oko crkve, pjeva se Muka Isusova i Gospin plač te se ljubi križ.

⁹⁴ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazala mi je Ana Sanader (djev. Kulić) rođ. 1952. godine.

⁹⁵ Jurilj, Zorica, *Korizma i Uskrs u Hercegovačkoj crkveno-pučkoj baštini*. Ethnologica Dalmatica, vol. 25, br.1, 2018., str. 23.

⁹⁶ Asturić, Marina, *Veliki tjedan u bročanskoj-stonskoj kulturnoj baštini*, Ethnologica Dalmatica, 26 (1). Split, 2019., str. 79.-81.

⁹⁷ Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*, Filozofski fakultet, Sveučilišta u Splitu, 2008, str. 162.

⁹⁸ Jurilj, Zorica, *Korizma i Uskrs u Hercegovačkoj crkveno-pučkoj baštini*. Ethnologica Dalmatica, vol. 25, br.1, 2018., str. 23.

⁹⁹ <https://laudato.hr/Duhovnost/Zelite-li-znati-vise/Veliki-petak-spomendan-muke-i-smrti-Gospodina-Isus.aspx> (pristupljeno 16. kolovoza 2023. god.)

Na Veliki Petak bi se iz Dugobaba i iz Niskoga išlo na muku nanoge u Brštanovo. Svećenik je govorio muku. Nije se pivalo nego se samo muka govorila i piva Gospin plač. U Brštanovu je išla procesija oko crkve. Kući se opet vraćalo nanoge... Za Veliki se petak pije crno vino.¹⁰⁰

Na Veliki Petak ti je bila muka Isusova. Tada smo išli u crkvu i ljubija se križ.¹⁰¹

A onda Veliki Petak... ne bi se za Veliki Petak, o zemlji niko ne bi ništa pravila. Moga si ti sić drva, iznit drva i ovo, al ne bi o zemlji niko ništa radia jer je to muka bila.¹⁰²

A za Veliki je petak bila stroga post i nemrs. Nit se ilo mliko, nit jaje.¹⁰³

6.4. Velika subota

Zašto tražite živoga među mrtvima? On nije ovdje! Uskrsnuo je! Sjetite se kako vam je govorio dok još bijaše u Galileji. (Lk, 24,6)¹⁰⁴

Velika subota obilježava se dan prije Uskrsa. Također nosi naziv Bijela subota, a specifična je po tome što se na taj dan vjernici umivaju u blagoslovljenoj vodi. Ukoliko vjernici nisu imali blagoslovljenu vodu, utoliko su se mogli umiti na raznim vrelima, rijekama, u moru i slično. Umivanje je od velike važnosti jer simbolizira čišćenje i pranje. Osim umivanja, običaj je i čuvanja Isusova groba, a u čuvanju se međusobno izmjenjuju djeca i mladi. Toga dana nema euharistije, a vlada šutnja. Navečer se u crkvama odvija vazmeno bdijenje. Bdijenje započinje službom svjetla, dok u crkvi vlada mrak. Slijedi procesija te se svijeća unosi u crkvu. Zatim se pale sva svjetla u crkvi. Drugi dio vazmenog bdijenja čini Služba riječi u kojoj se čitaju tekstovi iz Svetoga pisma i pjevaju psalmi. Na koncu, bdijenje završava euharistijom.¹⁰⁵

¹⁰⁰ Zapisala sam 2019. godine u Dugobabama. Kazala mi je Jaka Pisac (djev. Taraš), rođ. 1942. godine.

¹⁰¹ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazala mi je Anđelka Matenda (djev. Marović), rođ. 1954. godine.

¹⁰² Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi jed Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

¹⁰³ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazala mi je Ana Sanader (djev. Kulić), rođ. 1948. godine.

¹⁰⁴ Jurilj, Zorica, *Korizma i Uskrs u Hercegovačkoj crkveno-pučkoj baštini*. *Ethnologica Dalmatica*, vol. 25, br.1, 2018., str. 26.

¹⁰⁵ Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*, Filozofski fakultet, Sveučilišta u Splitu, 2008, str. 169.-170.

U središtu Velike subote nalazi se „križ, ali bez Isusa raspetoga.“¹⁰⁶

Za ovaj se dan u misalu navodi sljedeće: „Na Veliku subotu Crkva ostaje uz grob Gospodinov razmatrajući njegovu muku i smrt i uzdržava se od misne žrtve. Oltar je go.“¹⁰⁷

Dakle, Velika subota prolazi u pripremama za Uskrs. Kuhaju se i pripremaju razna jela, bojaju se jaja i slično. Bojanje jaja ima jaku simboliku jer jaje u kršćanstvu predstavlja novi život. Osim toga, jaja i ostala jela nosila bi se na blagoslov kako bi svatko mogao blagovati blagoslovljenu hranu.

*Nose se na blagoslov jaja ili kruv. Još se naziva i Bila Subota.*¹⁰⁸

*Tada se spremalo za Uskrs. Pekli su se kolači, peklo se meso, odojak i tako.*¹⁰⁹

*A subota, znaš šta je subota...? Bila subota. Veliki petak ti je bia post, a subota ti je bila nemrs.*¹¹⁰

7. Uskrsno razdoblje

7.1. Uskrs

Uskrs je najveći kršćanski blagdan, a njegova se veličina i važnost očituju u tome da je Isus svojom mukom i uskrsnućem spasio čovječanstvo i cijeli svijet. Uskrs se slavi „između 21. ožujka i 25. travnja.“¹¹¹

Ovaj blagdan u Dugobabama obiluje višegodišnjim običajima. Na misu se nosi raznorazna hrana koju svećenik blagoslivlja. To mogu biti jaja, sirnica ili nešto slično tome. Nakon svete mise, vjernici odlaze svojim kućama i doručkuju blagoslovljenu hranu. Uvijek se njegovao običaj da prvi obrok na Uskrs bude hrana koja je prethodno blagoslovljena. Nakon blagovanja blagoslovljene hrane, slijedi obiteljski ručak. Za vrijeme ručka svijeća stoji

¹⁰⁶ Babić, Marko *Šutnja Velike subote*. Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija 53 (1). Split, 2013. str. 80.-91.

¹⁰⁷ *Isto*, str. 80.

¹⁰⁸ Zapisala sam 2019. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

¹⁰⁹ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazala mi je Anđelka Matenda (djev. Marović), rođ. 1954. godine.

¹¹⁰ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

¹¹¹ Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*, Filozofski fakultet, Sveučilišta u Splitu, 2007/08, str. 173.

upaljena, a kasnije se gasi kruhom koji se prethodno umočio u vino. Navedeni običaj s Uskršnjom svijećom ukorijenjen je već desetljećima kod stanovnika Dugobaba.

Dan nakon Uskrsa naziva se Uskrсни ponedjeljak, a druga nedjelja poslije Uskrsa, Mali Uskrs.¹¹²

U Dugobabama se također njegovao običaj da punica daruje svojega zeta jajima, a on nju bocom rakije. Nažalost, danas se taj običaj pomalo gubi i nije toliko u upotrebi.

Misa je u Dugobabama. Prvi obrok na Uskrs mora bit blagoslovljena hrana, blagoslovljeno jaje, sirnica ili slično. Na blagoslov se nose jaja, sirnice. Običaj je da punica zeta daruje jajima nekoliko godina nakon braka. Peče mu fritule i uštipke. Zet nju daruje litrom rakije. Običaj je bia da se kriv umače u vino i tako se ugasi svića nakon ručka.¹¹³

Za Uskrs ti je bila misa u Brštanovu, ponediljak u Niskom, a utorak kod nas. Onda ti je bilo za Poklade... Iza Poklada bi ti svaka baba zetu za poklon donila uštipaka. Ona njemu uštipaka, a zet njon za Uskrs nosi rakiju. Ona bi jaja i ono za Poklade, šta ja znan, a zet njon rakiju za Uskrs. Sad nisan ti ja sigur, al uštipke bi nosila na čistu sridu, a kad bi jaja nosila na Uskrs, zet bi njoj rakiju.¹¹⁴

Od Čiste sride do Uskrsa imaš četrdeset dana. Misesec se mora dva puta minit. Misesec se minja svako dvadeset i nešto dana. Kad se misesec mine, i od Božića se mora dva puta misesec minit do Čiste sride. Čista srida mora bit kad se misesec minja. Onda od Čiste sride imaš četrdeset dana do Uskrsa, a onda od Uskrsa imaš četrdeset dana do Božjega dana. A svaki svetac ti je u četvrtak, samo ti je Srce Isusovo u petak. E, zašto u petak ja ne znan.¹¹⁵

7.2. Duhovi

¹¹² Jurilj, Zorica, *Korizma i Uskrs u Hercegovačkoj crkveno-pučkoj baštini*. Ethnologica Dalmatica, vol. 25, br.1, 2018., str. 32.

¹¹³ Zapisala sam 2019. godine u Dugobabama. Kazala mi je Jaka Pisac (djev. Taraš), rođ. 1942.godine.

¹¹⁴ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

¹¹⁵ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

Blagdanom Duhova, koji se slave 50 dana Uskrsa, završavaju se Uskrсни blagdani. Ovaj blagdan označava silazak Duha svetoga na Isusove apostole. Prema Djelima apostolskim, silazak Duha svetoga ispunio je apostole, a oni su zbog toga počeli govoriti različitim jezicima te su ih stoga mogli razumijeti ljudi svih jezika. „Na taj su dan svi Isusovi učenici bili zajedno. S neba se začuo šum, kao kad se digne silan vjetar, i napunio svu kuću u kojoj su apostoli sjedili. Pokazali su se razdijeljeni jezici kao od vatre i na svakog od njih sišao je po jedan. Napunili su se Duha Svetoga i počeli govoriti tuđim jezicima “kako im je Duh Sveti davao govoriti”. Budući da su Židovi toga dana obilježavali Pedesetnicu, u Jeruzalemu je bilo mnoštvo naroda različitih narodnosti. Mnoštvo je bilo zbunjeno kada su čuli apostole kako govore njihovim jezicima. Neki su se podrugivali govoreći da su se apostoli ponapijali. Petar je među apostolima ustao i rekao da se ispunilo obećanje proroka Joela: “Izlit ću duha svojega na svako tijelo”. Petar je rekao Izraelcima da je Isusa, kojega su oni razapeli, Bog oživio od mrtvih i uzdignuo na nebesa gdje je primio Duha Svetoga i izlio ga, “kao što svi vi vidite i čujete (...)”. Zbunjeno je mnoštvo pitalo što im je činiti, a Petar im je rekao da čine pokoru i pokrste se jer će tako primiti Duha Svetoga i spasiti se. Tada ih se tri tisuće pokrstilo i to je bio rođendan Kristove Crkve.“¹¹⁶

*A za Duove, veseli se. Onda bi bilo za Duove, ponedjeljak i utorak bi se slavilo. Tri dana, nije jedan. Za Uskrs tri dana, za Duove tri dana. Svak je ima svoj dernek. U Korušcin su bili Duovi, a u nas Srce Isusovo. Oni bi došli u nas u goste, a mi bi išli u njizi.*¹¹⁷

Početak ovih naših seoskih fešta bili bi Koruški Duhovi. Recimo, bila ti je ona pisma, kaže: „Nije dernek u koruško doba, otralo je cure na ratove“. E, poslije Drugoga svjetskoga rata... Amo reć s tim Duhovima, početak je bia otvaranja ovi naših fešta. Onda iza Duhova dolazi sveti Ante, pa naše Srce Isusovo, pa sveti Ivan svitnjak, Gospa od Karmena, sveti Petar. E, al kažen ti, početak ovih ode naših fešta, govorimo za Brećanac, Korušce, Dugobabe, Vučevicu, Lećevicu, to ti je bija početak fešta. E, onda opet je bilo, ideš kod neke svoje rodbine, to se poštivalo.”¹¹⁸

¹¹⁶ Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*, Filozofski fakultet, Sveučilišta u Splitu, 2007/08, str. 176.

¹¹⁷ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

¹¹⁸ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

8. Sveti Juraj

Sveti se Juraj smatra jednim od najpoštovanijih svetaca u kršćanstvu. Rođen je između 275. i 281. godine, a potječe iz imućne obitelji. U mladosti se okušao profesijom vojnika, ali je ubrzo postao i kršćanin. Nakon majčine smrti, sav je imetak podijelio potrebitima. Spremno se zauzeo za kršćane te ih je pred Dioklecijanom branio svojom rječitošću. Naime, Dioklecijan je htio uništiti kršćane, a Jurju je prijetio mučeničkom smrću. Što se mučeništva tiče, Jurja su privezali za kotač koji je na sebi imao usađene čavle. Čavli su pri svakom okretaju kidali dijelove tijela, ali Juraj nije umro. Štoviše, rane su mu čudesno zacijelile. Dok je boravio u tamnici, Krist mu je obznanio da će u periodu od sedam godina, tri puta umirati i tri puta oživljavati. Osim toga, vrača je obratio na kršćanstvo. Naime, vrač mu je dao zmijski otrov, Juraj je učinio znak križa te popio otrov, ali je ostao živ.¹¹⁹

Sveti je Juraj jedan od sveukupno četrnaest Božjih pomoćnika. Također je zaštitnik Visa, Brača, Barcelone, Genove, Portugala, Engleske itd. Štuje se kao zaštitnik konja, teških bolesti, zelenila, vojnika i slično.¹²⁰

Na blagdan svetog Jurja zelenilom bi se ukrašavale kuće, štale i različiti posjedi. Taj se običaj prakticirao i u Dugobabama, gdje je kao ukras služila zelena grana rašeljke.

Jedna od legendi o svetom Jurju govori o vojniku koji se zavjetovao svetome Jurju. Naime, zamolio ga je da ga poštedi od smrti, a on će mu u zauzvrat kao žrtvu dati svoga konja. Nakon što se vratio, pred Jurjevim je likom priložio novčanu vrijednost konja. Nakon što je priložio novac, konj je izgubio sposobnost pokreta, odnosno postao je nepokretan. S obzirom da ga je htio prevariti, vojnik je morao prinijeti sav novac i konja. Tek se tada konj uspio pokrenuti, a vojnik je mogao otići svojoj kući. Također postoji legenda koja pripovijeda o Jurjevoj pobjedi nad zmajom. Naime, pokraj grada Silene nalazio se zmaj kojemu su stanovnici grada svakoga dana kao hranu morali prinijeti dvije ovce. Kada je ponestalo ovaca, zmaju su trebali prinijeti mladića ili djevojku. Odabir je pao na kraljevu kćerku Margaretu. Na putu do zmaja, djevojka je sreća Jurja koji je kopljem krenuo na zmaja te mu oko vrata zavezao

¹¹⁹ Marko Dragić, *Sveti Juraj u tradicijskoj baštini Hrvata*, Croatica et Slavica Iadertina, 9 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2013., str. 269.

¹²⁰ *Isto*, str. 271.-272.

djevojkin pojas. Juraj je zavezana zmaja doveo u grad, a djevojkin otac, kralj, kao i cijeli puk su se pokrstili. Na koncu, Juraj je zmaja probo kopljem, a četiri vuka su ga odvela iz grada.¹²¹

*Recimo onih misec, dva dana od početka nove godine pa tamo do deset trećeg, to je bilo mrtva sezona da bi se nešto radilo. Onda bi se recimo već oko svetog Grgura sijalo se tad sime. O Jurovdanu se sija kukuruz.*¹²²

*Za svetoga su se Juru kitile kuće. Ujutru prije sunca, prije sunca se digne i ko odredi da će ić, ujutru prije sunca nabere rašeljku. To ako je bilo sriće, ako je zero pozelenila. Onda to zabij poviše blaga, poviše pojete. Di se god stoji, to bi se zabijalo. Al danas niko to ne radi. Ima lipih običaja starinskih, ja bi ih vratila prva.*¹²³

*E sada, o Jurovdanu bi se sija kukuruz i kaže kad se može sijat kukuruz, kaže; doša je Jurovdan, već možeš sa zelenon branon poravnat zemlju. Janjci bi se odvojili od ovaca i goni ih na pašu o Jurovdanu. To je bia prvi dan prolića amo reć, lučili bi se janjci od ovaca i vraćale bi se ovce u popasak. To bi se reklo popasak, ono recimo, ujutro ih ranije pusteš pa se vratiš u devet uri po njih, popodne opet. A janjci bi, ko je ima čobana, popodne bi janjce odveja ono, pušta bi ih tu gori, i to bi se zvalo, otrat ćemo janjce u popasak.*¹²⁴

Osim toga, vjeruje se da su djevojke prije blagdana svetog Jurja sadile razne biljke. To je najčešće bio luk. Naime, djevojke bi zasadile dva luka i privezale ih koncima. Vjerovalo se „da će se djevojka udati na onu stranu na koju se nagne određena biljka.“¹²⁵

Osim toga, u Orašju se sačuvao jedan zanimljiv događaj. Naime, Bošnjaci su slavili Đurđevdan. Tada bi djevojke, par dana prije samoga Đurđevdana, sadile mladi luk. Noć prije Đurđevdana, svakome posebnome luku dale bi ime dečka koji im se sviđa. Ujutro, kada bi se probudile, vidjele bi koji je od lukova najviše narastao. Ime najvišeg luka predstavljalo je ujedno i ime budućeg ženika. Djevojke su morale ubrati luk koji je najviše izrastao i predati ga

¹²¹ Marko Dragić, *Sveti Juraj u tradicijskoj baštini Hrvata*, Croatica et Slavica Iadertina, 9 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2013., str. 273.

¹²² Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

¹²³ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazala mi je Ana Sanader (djev. Kulić), rođ. 1952. godine.

¹²⁴ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

¹²⁵ Marko Dragić, *Sveta Lucija u katoličkoj sakralnoj i svjetovnoj baštini Hrvata*, Hercegovina, godišnjak za kulturno i povijesno nasljeđe, br. 24, Mostar, 2010., str. 110.

dečku čije ime nosi. Mladići su se posebno spremali za taj događaj i oblačili svečanu odjeću. Navečer bi se odigrala igranka na kojoj se igralo kolo. Pjevalo se sljedeće:

Oj, ti, momče, momče!

Poran, momče, porani,

u bašte divojačke,

upreg konja momačkoga!

Pogle divojke odlaze,

svoje vračke čupaju,

svoga dragog biraju,

za konjima gledaju.

Cure vračku iščupale,

svoga dragog odabrale,

oš je pojest' il' je bacit'

*oš se ljutit' il' nasladit'!*¹²⁶

¹²⁶ Dragić, Marko. *Sveta Lucija u katoličkoj sakralnoj i svjetovnoj baštini Hrvata*, Hercegovina, godišnjak za kulturno i povijesno nasljeđe, br. 24, Mostar, 2010., str. 111.

Slika 4: Sveti Juraj i pobjeda nad zmajem

Preuzeto s: <https://www.dubrovniknet.hr/sveti-juraj-svetac-koji-je-ubio-zmaja-i-spasio-djevojku-ali-i-simbol-proljetnog-preporoda-prirode/>

9. Sveti Marko

Sveti Marko, zvan i Marko Evanđelist, pripada židovskom rodu levita. Naime, leviti predstavljaju potomke jednoga od sveukupno dvanaestoro Jakovljeve djece (iz Staroga zavjeta). Rođeno mu je ime bilo Ivan, ali se kasnije prozvao imenom Marko. Kršteni mu je kum bio sveti Petar, kojeg je vjerno i strpljivo pratio na putovanju u Rim. Tada je, na putovanju, zapisivao propovijedi svetoga Petra, a prema njima je i nastalo Markovo evanđelje. Bibličari smatraju da je navedeno evanđelje i najstarije. Kasnije je sveti Marko počeo i sam propovijedati vjeru u Isusa Krista. Jednom prilikom, propovijedajući po Jadranu, svetoga je Marka zahvatila snažna oluja. Uspio se skriti među otočiće, a tu mu se ukazao anđeo i rekao: „Na ovim lagunama izrast će velik grad tebi na čast!“ Četiristo godina kasnije, ljudi su se bježeći od Atiline vojske sklonili na otoke, a 421. godine utemeljili grad Veneciju.¹²⁷

Što se tiče mučeništva svetog Marka, nakon što je odslužio svetu misu, pogani su došli do njega, a zatim ga vezali oko vrata i tako vukli po čitavom gradu. Toliku je muku podnio da

¹²⁷ Dragić, Marko. *Sveti Marko evanđelist u kršćanskoj kulturnoj baštini Hrvata*, Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja 14 (2), Zagreb, 2016. str. 261.

mu je dio tijela ostao na putu kojim je prethodno vučen. Zatim su ga ostavili u zatvoru, a tu mu je stigao anđeo. Ukazao mu se Gospodin i rekao: „Mir tebi, Marko, evanđelistu moj, ne budi u nedoumici, jer ja sam s tobom i oslobodit ću te!“ Pogani su mu ponovno ujutro svezali konopac oko vrata te ga tako izvukli iz zatvora. Tada je zavapio Gospodina rekavši: „U tvoje ruke, Gospodine, predajem duh svoj!“ Govoreći to, sveti je Marko umro. Pogani su htjeli zapaliti svećevo tijelo, ali je naglo počela grmljavina te nisu uspjeli u svom naumu. Kršćani su pokopali svećevo tijelo 25. travnja 68. godine.¹²⁸

Sveti je Marko zaštitnik odvjetnika, zidara, staklara, lavova itd. Utječe mu se protiv nevremena, tuče, munje. Na blagdan svetog Marka odvija se blagoslov polja.

Za svetoga Marka, ode on u nas nije bia u Dugobabama, ka slavljen. Ono recimo već je to primicanje prolića, već je u punome jeku bila prolitnja rađa. Već bi se tad posadili kumpiri, kapula. O svetome Juri, e on ti je dvadeset tri četvrtoga ...¹²⁹

10. Srce Isusovo

Srce Isusovo svetkovina je sela Dugobabe. Taj se dan posebno obilježava i slavi. Ova je svetkovina svake godine petkom, ali se u Dugobabama proslavlja nedjeljom. Taj dan nema misnih svečanosti u Brštanovu i Niskom, a u Dugobabama se odvija posebno misno slavlje s procesijom. Popodne dolaze razni gosti i rodbina, slavi se, časti janjetinom i ostalim poslasticama.

Srce Isusovo je svetkovina našeg sela. Ono je svake godine petkom i tada je misa, al se slavi u nedilju. Taj dan nema mise u Brštanovu i Niskom. U subotu se već kolju janjci tako da u nedilju bude sve spremno za peć. Ujutru se odma stavi ručak za kuvanje, lešo. Iza toga se ide na misu, a tamo je i procesija i ide se oko crkve tako da misa traje više od ure vrimenta. Iza mise se ide kući na ručak. Oko jedne ure se počinje janje peć tako da bude gotovo oko tri ipo, četiri sata. Tu se skupi rodbina i pozvani prijatelji. Ako je lip dan, nema kiše, onda se slavi ispid kuće pod odrinon ili pod koštelon, kako ko ima lad, a ako je kiša ljudi bi se zbili u kući pa nebi bia pravi ugođaj. Nebi se moglo prošetat. Feštalo bi se do kasno u noć, bilo bi pisme, a ako ima rodbine na dva mista ili više, onda bi oni za ručak

¹²⁸ Isto, str. 262.

¹²⁹ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

išli kod jednog rođaka ili prijatelja, a za večeru kod drugoga. Kad bi fešta bila kod nekih drugih, onda bi oni nas zvali i tako bi se sastajali na seoskin feštama.¹³⁰

Srce Isusovo ti dolazi svake godine u petak, a koji datum, to niko ne zna. Stivanja ti dođe na četrnest jedanestoga. U nas je crkva sveti Ivan Trogirski i slavimo Stivanju. A Srce Isusovo je uvijek u petak, more bit u petom mjesecu, a more bit u šestom. Ja znan dikod prije Svetoga Ante, a dikod uoči Svetoga Petra. U nas je neki Sanader napravija kip Srca Isusova. Mi smo se prije kopali u Brštanovu, možda ima sto i nešto godina. Jedan je iz Sanadera il Vučica prvi ukopan u naše selo. U Brštanovo smo se kopali i mi i Niščani i Korušćani. Mi nismo imali crkvu tada. U našeme su selu bila tri stanovnika, na Brštanovu dva, a u Niskom četiri. I znaš kako se ovo područje ode zove...? Petrova gora... Vlake, Rožići, Brštanovo Nisko, sve se to zvalo Petrova gora. Ja ne znan di je granica, al je sve ovo bilo Petrova gora. Koje je to godine bilo, ja ti neman pojma.¹³¹

Slika 5: Presveto Srce Isusovo

Preuzeto s: <https://molitve.hr/molitve-presvetom-srcu-isusovu/>

¹³⁰ Zapisala sam 2021. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mijo Pisac, rođ. 1967. god.

¹³¹ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

11. Sveti Antun Padovanski

Sveti Antun Padovanski rođen je u Lisabonu. Zaredio se i potom priključio redu svetog Frane Asiškog.¹³²

Zaštitnik je ribara, mornara, stoke, Portugala, demona, kuge, brodoloma, Njemu se moli za pomoć kod neplodnosti i porođaja. Na slikama se često prikazuje s djetetom Isusa u naručju, ali i s cvijetom ljiljana i knjigom.¹³³

Obraćao je krivovjerce i činio razna čuda. Jedno od njegovih čuda tiče se nevremena za vrijeme njegova propovijedanja na gradskom trgu. Naime, bilo je veliko nevrijeme, a svetac je obećao narodu da se onima koji ostanu na trgu, usprkos nevremenu, neće ništa dogoditi. Ta se izjava obistinila i trg je bio potpuno suh, dok je grad, za razliku od njega, bio potpuno poplavljen.¹³⁴

Jedno od čudesa pripovijeda kako je grešnik došao kod svetoga Ante na ispovijed, ali od suza nije uspio progovoriti. Sveti mu je Ante rekao da ode kući, zapiše svoje grijeh, ponovno se vrati i pročita mu ih. Grešnik ga je poslušao te se vratio. Dok je čitao grijeh, pročitana su slova nestajala.¹³⁵

Nadalje, sveti je Ante bio u nekom gradu radi propovijedanja, a tu ga je ugostio stanovnik toga grada koji mu je dao posebnu sobu. Jednom prilikom, dok se svetac molio, čovjek je šetao po kući. U jednome je trenutku pogledao kroz prozor te ugledao svetog Antu koji je u rukama držao djetesce. To je dijete bilo Isus Krist. Otkrio je svetom Anti da ga čovjek gleda, a svetac je zatim tom čovjeku, domaćinu kuće, zabranio da to ikome kaže, sve dok je on živ. Nakon što je svetac umro, čovjek je, zaklinjući se u Sveto pismo, priznao što je vidio.¹³⁶

Za Svetoga Antu bi se sa svojom obitelji išlo na Prugovo na feštu Svetoga Ante. Ujutro bi bila misa za dicu u 10 sati, a poslin mise bi se išlo na ručak ko je ima koga od rodbine u Prugovu. Poslin ručka bi se išlo crkvi, bila bi misa. Iza mise bi bia dernek.

¹³² Marko Dragić, *Štovanje sv. Antuna Padovanskoga u hrvatskoj crkveno-pučkoj baštini*, Ethnologica Dalmatica 25 (1), Etnografski muzej Split, 2018., str. 37.-39.

¹³³ *Isto*, str. 40.

¹³⁴ *Isto*, str. 42.

¹³⁵ *Isto*, str. 42.

¹³⁶ *Isto*, str. 42.

*Ljudi bi se skupili, pivali, pili i šetali cestom ispred crkve. Bilo bi šatora di se dicit prodaju igračke pa bi dica trčala da im se kupe igračke.*¹³⁷

*O svetom Anti bi se nosilo runo vune. I kad bi se ošišale ovce, nosilo bi se svetome Anti u crkvu u Vučevicu. To je davno bilo. Šta su s tom vunom radili, neman pojma.*¹³⁸

Slika 6: Sveti Antun Padovanski

Preuzeto s : <https://ofm.hr/juniorat/tko-je-stariji-sveti-antun-ili-isus/>

12. Sveti Ivan Krstitelj

Sveti Ivan rođen je pola godine prije Isusa Krista. Krstio je Isusa 29. godine u Jordanu. Njegov je otac bio svećenik Zaharija, a majka Elizabeta koja je bila rodica Bogorodice Marije. Arkandeo Gabrijel navijestio je Zahariji rođenje sina. Sveti je Ivan još u dječjačkoj dobi otišao u pustinju i tu započeo astetski život.¹³⁹

¹³⁷ Zapisala sam 2019. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mijo Pisac, rođ. 1967. godine.

¹³⁸ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazala mi je Ana Sanader (djev. Kulić), rođ. 1948. godine.

¹³⁹ Marko Dragić; Helena Dragić, *Sveti Ivan Krstitelj u hrvatskoj tradicijskoj baštini*, Croatica et Slavica Iadertina 15 (1). Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2019., str. 275.-278.

U Lukinu se evanđelju navodi: (57) *Elizabeti se međutim navršilo vrijeme da rodi. I porodi sina. (58) Kad su njezini susjedi i rođaci čuli da joj Gospodin obilno iskaza dobrotu, radovahu se s njome. (59) Osmoga se dana okupe da obrežu dječaka. Htjedoše ga prozvati imenom njegova oca – Zaharija, (60) no mati se njegova usprotivi: “Nipošto, nego zvat će se Ivan!” (61) Rekoše joj na to: “Ta nikoga nema od tvoje rodbine koji bi se tako zvao.” (62) Tada znakovima upitaju oca kojim ga imenom želi prozvati. (63) On zaiska pločicu i napisa “Ivan mu je ime!” Svi se začude, (64) a njemu se umah otvoriše usta i jezik te progovori blagoslivljajući Boga. (65) Strah obuze sve njihove susjede, a po svem su se Gorju judejskom razglašavali svi ti događaji. (66) I koji su god čuli, razmišljahu o tome pitajući se: “Što li će biti od ovoga djeteta?” Uistinu, ruka Gospodnja bijaše s njime. (67) A Zaharija, otac njegov, napuni se Duha Svetoga i stade prorokovati.¹⁴⁰*

U Novom zavjetu navodi se kako se Herod Antipa oženio Herodijadom, koja je bila supruga njegova polubrata Heroda Filipa. Ivan Krstitelj taj je čin žestoko osudio. Nadalje, Herodijadina kćerka iz prvog braka zanosno je plesala na proslavi rođendana svojeg poočima, Heroda Antipe. Herod joj je zbog toga obećao ispuniti svaku želju. S obzirom da nije znala što zaželjeti, pitala je majku za savjet. Majka je ustrajno odgovorila da zatraži glavu Ivana Krstitelja na pladnju. Kćerka je to učinila, a Herod joj je ispunio želju. Spomendan na njegovo smaknuće obilježava se 29. kolovoza, a naziva se Glavosijek Ivana Krstitelja.¹⁴¹

U ikonografiji, sveti je Ivan prikazan u krznoj odjeći, s janjetom i štapom. Zaštitnik je seljaka, pastira, gostioničara, plesača, glazbenika, zidara, arhitekata, klesara itd.¹⁴²

Njegov se blagdan obilježava 24. lipnja, a uz taj se dan vežu razni običaji. U Dugobabama je to paljenje svijetnjaka. Naime, dan uoči blagdana, pali se svijetnjak. Svako je pleme, odnosno prezime, imalo svoj svijetnjak. Stariji su ljudi okrećali leđa vatri i nadali se kako će im to pomoći kod smanjenja bolova u tom području. Plemena su se ponekad znala prepirati oko toga čiji je svijetnjak bio veći i koji je duže vremena gorio. Običaj *paljenja svitnjaka*, jako je dobro očuvan i svi ga s nestrpljenjem očekuju.

Na Svetoga Ivana svako je pleme (plemena su bila prezimena; Pisci su bili jedno pleme, a Zoke drugo pleme itd.) kupilo drva, grane, obrstine i slagalo na rpu. Pridvečer bi se svi skupili, zapalila bi se vatra. Stariji svit bi okrića leđa da će ih pristat bolit leđa i da će

¹⁴⁰ Isto, str. 277.-278.

¹⁴¹ Isto, str. 276.

¹⁴² Isto, str. 280.

*istrat reumu. Gledalo se okolo čiji je svitnjak veći i čekalo bi se tako dokle vatra skroz ne izgori. Kad bi vatra izgorila svak bi se vratia u svoju kuću. Ujutro kad bi se digli još bi tinjala ona drveća šta još nisu skroz izgorila. Bila bi rasprava i prepiranje čiji je svitnjak bia veći i duže goria.*¹⁴³

*Prije kad bi išli sijat šenicu, kaže nemoj na dvadeset devetoga, u brazdi sijat šenicu, neće ti rodit šenica. Ja to nisan zaboravija, znaš. Kaže nemoj dvadeset devetoga orat. Biranj su zvali, sveti Ivan. E, a šta je Biranj ja ne znan, eto ti.*¹⁴⁴

*A svitnjak. Tu su se isto dica veselila. A svak ga je palija, i danas se pali, i danas je taj običaj osta. I šenica bi se brala pa bi se pekla na štapove. A znaš kako...? To bi ti ubra štap, recimo možda dva metra, jer kako gori vatra nemoš se primaknit. I onda bi, bila bi ti ona kitica ovako, i onda bi ti kad već vatra malo splamsa, kad malo počne padat, onda bi se ti primaka i onda bi, kako bi reka; ne bi dozvolia da uđe unutra, onda bi se ona, kad oni brk od klasa, onda bi se to malo po rukama trljalo... To bi bilo na štape od možda dva metra. Onda napraviš kitu i onda vežeš tu kitu za štap. I onda kad se počne odvajati zrno, onda je gotova. Kukuruz bi se žeja prije. Onda se otkine klip i onda ti se to uvečer sastanemo, bilo bi nas po deset. Na guvno bi stavili kukuruz i onda lepušaj ga. Onda kad bi se osušija, razgrni ga po guvnu. Onda kad se osuši, onda ga mlati. Mlatija si sa štapin tad. Stani okolo, naokolo i udri štapin.*¹⁴⁵

13. Velika Gospa

Velika Gospa ili Svetkovina Uznesenja Blažene Djevice Marije obilježava se 15. kolovoza. Ovu je svetkovinu proglasio papa Pio 12., 1. studenoga 1950. godine, a njome se slavi Marijino uznesenje na nebo, tijelom i dušom. Blagdan Velike Gospe smatra se duhovnom obnovom vjernika koji hodočaste u Marijanska središta, te pri tom hodu dolazi do njihovih raznih odricanja, žeđi i gladi. U evanđelju susrećemo Mariju na njezinu dugu putu od Nazareta do doma njezine rođakinje Elizabete. Elizabeta je tada rekla: „Blagoslovljena ti među ženama

¹⁴³ Zapisala sam 2019. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mijo Pisac, rođ. 1967. godine.

¹⁴⁴ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

¹⁴⁵ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

i blagoslovljen plod utrobe tvoje! Ta tkuda meni da mi dođe majka Gospodina mojega?“ (Lk 2, 42-43).¹⁴⁶

Hodočašće se odvijalo iz Dugobaba, ali i iz okolnih mjesta. Hodočastilo se u Sinj, a kretalo se kasno navečer i stizalo na odredište u ranim jutarnjim satima. U Sinju bi se poslušala sveta misa, ali i obavila ispovijed i pričest. Ovaj običaj još je uvelike prisutan i s veseljem se iščekuje.

*Tada je bilo hodočašće. Išli smo svi s popom. Meni je bilo daleko, 14 kilometara sa Zelova u Sinj. Ja sam išla na noge s popom i do Sinja smo molili Boga. Kad smo došli gori, onda je bio običaj ka šta je i danas; plati svetu misu za svoju obitelj, za zdravlje. Bio je običaj kad bi završila sveta misa, onda smo išli na pečeno. To je veliki običaj bio; pečena prasetina, pečena janjetina, i to se slavilo jer je to veliki blagdan. Obavezno smo se taj dan svi ispovidili i pričestili. Još je bio veliki post ispred Gospe taj dan, to je veliki post. To smo bili postili. Onda ću ti još reć. Onda kad bi došli gori u Sinj, tradicija je da bi se pekli seljački uštipci. I to kad bi god išli gori, uštipaka bi kupili, jeli i tako.*¹⁴⁷

*Velika Gospa ti je bila stalno na Brštanovu, a sveti Ivan nije uvijek bio u Niskom, bila je neka druga crkva. U nas isto nije bio sveti Ivan Trogirski, bila je neka druga crkva. To se prominilo onda. Metnili su u Nisko svetoga Ivana Krstitelja, a u nas su metnili svetoga Ivana Trogirskoga. Glavna fešta je u Niskome sveti Ivan i Rožarica. Kad je Rožarica ili sveti Ivan u Niskome, u nas nema mise. Kad je sveti Roko na Brštanovu, u nas nema mise. Kad je Srce Isusovo u nas ili Stivanja, onda kod njih nema mise.*¹⁴⁸

I onda kažen ti, sa Velikon Gospon bi završili ovi litnji sveci. E onda još, reklo bi se: „Velika Gospa – jesenski svetac“; mada još to nije početak jeseni, ali...¹⁴⁹

¹⁴⁶ <https://laudato.hr/Duhovnost/Zelite-li-znati-vise/Svetkovina-Uznesenja-Blazene-Djevice-Marije-Velika.aspx> (pristupljeno 16. kolovoza 2023- god.)

¹⁴⁷ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazala mi je Anđelka Matenda (djev. Marović), rođ. 1954. godine.

¹⁴⁸ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

¹⁴⁹ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

Slika 7: Slika Čudotvorne Gospe Sinjske

Preuzeto s: <https://ezadar.net.hr/ostalo/galerije/2154895/slika-cudotvorne-gospe-sinjske-u-svecanoj-procesiji-ulicama-sinja/?slika=645757>

14. Mala Gospa

Blagdan Male Gospe obilježava se 8. rujna. Za razliku od Velike Gospa koja označava Marijino uznesenje na nebo, Mala Gospa označava Marijino rođenje. Za sve kalendarske spomendane svetaca, karakteristično je da se uzima dan njihove smrti. Međutim, postoje tri izuzetka. To su tri blagdana koji se slave datumom rođenja: Isusov rođendan na Božić (25. prosinca), rođenje Ivana Krstitelja (24. lipnja) i Marijino rođenje, Mala Gospa (8. rujna). Blagdanom Male Gospe dolazi jesensko razdoblje te se zbog toga često kaže: „Gospa Mala – jesen prava!“. Također se u neposrednoj blizini ovoga blagdana lastavice skupljaju za odlazak u toplije krajeve. Puk vjeruje da ih Marija odvodi u toplije krajeve, kao što ih na blagdan Blagovijesti (25. ožujka) vraća. Također se vjeruje da pčele donose med do Male Gospe, a

nakon toga prestaju. Osim toga, Mala je Gospa i pokazatelj vremena. Naime, ako je vrijeme toga dana lijepo, cijeli će mjesec biti lijepo vrijeme.¹⁵⁰

*Mala ti je Gospa u devetom misecu, na osmi devetog. Ime Marijino ti je prija Male Gospe osan dana, a ime Isusovo, ono je trećega dvanestoga, a slavi se četrnestoga... Bia je na Solinu Pazar na Malu Gospu, goni blago i prodaji. Pa bilo ti je, stani, bija ti je sveti Ivan u Kaštel Novom. Bija ti je tad pazar isto pa se gonilo blago. To se zva sveti Ivan Biranj, na dvadeset i devet osmoga. E, a tamo si, kud si iša, na Lukšić, nisi iša na Kambelovac nego na Lukšić, i tamo goni. Priko Kozjaka se išlo, e.*¹⁵¹

*Mala Gospa je u Solinu, ode se u nas nije slavilo. Išlo bi se u Solin. Ko je ima rodbinu iša bi kod njih na ručak i na misu. Posli bi se išlo u šetnju po Solinu.*¹⁵²

15. Sveti Luka

Sveti je Luka jedan od četvorice evanđelista. Pisac je trećeg evanđelja i Djela apostolskih. O njegovu se životu ne zna mnogo, ali je poznato da je porijeklom Sirijac, iz Antiohije. Iz Pavlovih je poslanica vidljivo da je bio njegov učenik. Također ga je pratio na putovanje u Rim, gdje je vjerojatno susreo Petra i Marka. Jedni smatraju da je umro prirodnom smrću, dok drugi tvrde da je ipak bila mučenička smrt. Jedna od predaja govori da je preminuo u 84. godini života u Tebi, u Grčkoj, dok druga govori da je preminuo u 74. godini. Također se vjeruje da je sveti Luka naslikao i prve ikone, kao što su, Carigradska Bogorodica i Majka Milosti na Trsatu.¹⁵³

U nas je bilo interesantno. Na primjer deset desetoga, od svetoga Luke amo reć. Sveti je Luka na osamnest desetoga. Već su tada dugačke noći, ne bi se išlo baš spavat kad bi se smrklo, onda bi se sidilo. Onda dođi i skupi se po pe, šest ljudi, pričaj dogodovštine. To bi bilo unde plašilo, unde nije plašilo i tako te stvari. Al kažen ti, i prije su se ljudi poštivali, nije to baš bilo ljubomore, zavisti. Danas je to nešto

¹⁵⁰ <https://laudato.hr/Novosti/Svijet/Ro%C4%91enje-Blazene-Djevice-Marije-Mala-Gospa.aspx> (pristupljeno 16. kolovoza 2023. god.)

¹⁵¹ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mirko Pisac, rođ. 1940. godine.

¹⁵² Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Mijo Pisac, rođ. 1967. godine.

¹⁵³ <https://laudato.hr/Duhovnost/Zelite-li-znati-vise/Sveti-Luka-Evan%C4%91elista.aspx> (pristupljeno 16. kolovoza 2023. god.)

drugačije. A onda recimo, od početka svetoga Luke. Ja ne znan jesu ti pričali običaje za svetoga Luku. O svetome Luki bi počela sidba šenice. I onda je bila izreka: „Sveti Luka, met u nidra ruke, ne vadi ih vanka do svetoga Marka.“ Recimo za svetoga Luku bila bi sidba šenice, pe, šest dana prije i pe, šest dana kasnije. A na svetoga Luku se ne bi radilo nega ko nije ima svoje vole; ko nije ima svoje vole, a sija bi šenicu i onda mu se tada amo reć, ja ka tebi, ti nemaš vole, ja imam kravu, vočića pa pomoć. Onda bi se tad, mi bi rekli, ajde na svetoga Luku posij to. Takvi su to bili običaji. Onda posli svetoga Luke dolazi naša Stivanja, sveti Ivan Trogirski. To je glava crkve nije Srce Isusovo glava crkve, nega sveti Ivan. Tad bi se zaklalo bravče jedno, šiljegica, ovo, ono, zavisi šta je bilo. Jer rodbina bi došla. Mi smo imali rodbine iz Postinja, i to bi došlo na feštu. Dođe se u rodijaka, sluša se misa, ruča se, navečer oće li večerat il neće, ide se kući. Po dvi ure, tri nanoge. Nazad sedanseset godina nije bilo vinograda ode, ko ga je vidija, i onda se ide u Kaštel Kambelovac, Gomilica, mi smo bili tute vezani. I šta se tu dešava, na primjer, moj ćaća, stric kažu, ajde idemo dotrat vina, i kupili bi dvaest litara vina. Dođe rodbina, počasti se. A danas su ti običaji propali. Prije bi ti bila toliko veća zadovoljština. I ti si prije na osnovu ovih rodbinskih veza, ti si zna ko je tebi peto kolino.¹⁵⁴

16. Svi sveti

Blagdan Svih Svetih u Dugobabama započinje odlaskom na svetu misu. Nakon svete mise, posjećuju se groblja dragih, preminulih osoba. Naime, donosi se cvijeće, pale se svijeće i moli za pokojnike. Taj se dan ništa ne radi, nikakvi fizički poslovi, a sve prolazi u prisjećanju na drage pokojnike.

Evo vako za Svi Svete. Za Svi Svete, u nas ti je prije, mrtvi dan se više štova nega Svi Sveti. Danas je državni praznik Svi Sveti, a Dušni dan nije državni praznik. I sada recimo za mrtvi dan bilo bi: to se štovalo gori u Neoriću i u Koprivnome gori. U nas to nije. A Svi Sveti, zakon svih zakona. Otkad je država ova nova došla, onda je to državni praznik. A

¹⁵⁴ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1952. godine.

sutra na Dušni dan, u nas je, kako bi reka, više se poštiva. Onda bi se reklo: „Po Svi Svete, dan deveti Martin sveti.“¹⁵⁵

17. Dušni dan

Dušni dan uveo je 998. godine benediktinski opat, sveti Odilo. Ovaj se dan u katoličanstvu posebno njeguje od 1311. godine kada ga je papa Klement V. službeno potvrdio. Slavi se 2. studenoga, a označava spomen i sjećanje na sve vjerne mrtve.¹⁵⁶

Ovaj je dan obilježen odlaskom na groblja i paljenjem svijeća. Svijeće imaju jako simboliku: „jedna svijeća simbol je vjere u jednoga Boga i Spasitelja, dvije svijeće predstavljaju Boga i čovjeka, tri simboliziraju vjeru u presveto Trojstvo. Šest svijeća na oltaru predstavlja neprekidnu molitvu Crkve i vječno svjetlo u svetištu. Sedam svijeća znakom su sedam sakramenata Svijeće kod euharistijskoga obreda predočuju Kristov dolazak u pričesti. Uskrsna je svijeća znak uskrsnuloga Krista. Biskupova svijeća vjernicima daje na znanje da biskup predvodi euharistijsko slavlje. U Bibliji se svijeća i svijećnjak spominju sedamdesetak puta. O kultu pokojnika svjedoči i pokojnička svijeća.“¹⁵⁷

Osim na groblju, svijeće su se palile i u kućama za pokoj duša preminulih članova iz obitelji. U novije je vrijeme običaj nošenja cvijeća i paljenja svijeća na groblju, pomaknut na blagdan Svih Svetih. To je opravdano time da su Svi Sveti neradni dan, dok Dušni dan ipak nije.¹⁵⁸

Dušni se dan u Dugobabama naziva Mrtvi dan. Taj se dan obično pale svijeće koje gore dugo u noć. Naime, svijeća, nazivana dušica, stavlja se u čašu. U čašu se prvo ulijeva voda, a zatim i ulje. Tako upaljena svijeća gori cijeli Dušni dan, a često i dan nakon. Što se tiče crkvenih zvona, ona su se prvi put počela upotrebljavati potkraj 16. stoljeća u Campaniji. Njihova je primarna svrha bilo pozivanje svećenika, a zatim vjernika na molitvu. Također se vjeruje da

¹⁵⁵ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama, Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

¹⁵⁶ Marko Dragić, *Dušni dan u hrvatskoj katoličkoj baštini*, *Obnovljeni život*, časopis za filozofiju i religijske znanosti, 68 (3), Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2013., str. 416.-417.

¹⁵⁷ Marko Dragić, *Dušni dan u hrvatskoj katoličkoj baštini*, *Obnovljeni život*, časopis za filozofiju i religijske znanosti, 68 (3), Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2013., str. 418.-419.

¹⁵⁸ Marko Dragić, *Dušni dan u hrvatskoj katoličkoj baštini*, *Obnovljeni život*, časopis za filozofiju i religijske znanosti, 68 (3), Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2013., str. 418.

zvona imaju magijsku moć kojom tjeraju demonske sile. U Dugobabama bi na Dušni dan također zazvonila zvona s ciljem podsjećanja vjernika na paljenje svijeća.¹⁵⁹

I onda za Mrtvi dan, moli se Boga u kući, zapalila bi se svića za pokojnike. To bi bija dan, doslovice Mrtvi dan bija je posvećen tome. Uoči Mrtvoga dana, obavezno bi se upalila svića u čašu. Ulije se vode, onako malo vode, i onda se ulije ulja, i stavi se oni baverić unutra na oni stalak. I to tako gori. Ja znan da bi prije pokojni remeta, on bi zazvonija kad bi tribalo upalit sviće. On bi zazvonija kad bi tribalo upalit sviće. Kažen ti, uvečer se moli Boga obavezno, pali se svića, priporuča se za dušu svojih pokojnika i tako bi to išlo.¹⁶⁰

18. Zaključak

Crkveno-pučka baština velikim je dijelom zaslužna za formiranje identiteta naroda. Veoma je važno znati i učiti o običajima i tradiciji svojega mjesta jer samo pomoću običaja možemo održati svoju zbilju kvalitetnom i istinitom. Važno je očuvati svoju tradiciju, običaje i vjerovanja kako bi i mi sami sve to pripovijedali budućim naraštajima, na isti način na koji su naši preci nama. Kako bi izgradili što bolju, iskreniju i vjerodostojniju budućnost, naša razmišljanja moraju biti barem jednim dijelom potkrijepljena prošlošću i običajima koji ju krase.

Većina je crkveno-pučke baštine u upotrebi i danas, ali gubljenjem starijeg stanovništva, i običaji polako nestaju. Naposljetku, tradicija i stoljetni običaji ostaju kao dio identiteta naroda Dugobaba koju zauvijek treba čuvati i njegovati. Sve dok žive običaji, živi i identitet mjesta, a samim time i identitet njegovih stanovnika.

Proučavajući crkveno-pučku baštinu, postajemo svjesniji svojega identiteta, a samim time i sebe, svoje prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Dakle, crkveno-pučka baština i naši običaji, duboko su utkani u naš identitet. Na nama je da ih pokušamo očuvati i njegovati. Očuvat ćemo ih na način da ne dopustimo da postanu zaboravljeni, a njegovati ih možemo dok ih primjenjujemo.

¹⁵⁹ Isto, str. 424.

¹⁶⁰ Zapisala sam 2023. godine u Dugobabama. Kazao mi je Petar Sanader, rođ. 1948. godine.

Izvori

Vlastiti terenski zapisi

Popis kazivača

Mirko Pisac (rođ. 1940.) u Dugobabama

Jaka Pisac (djev. Taraš, rođ. 1942.) u Koruščima

Jaka Pisac (djev. Sikirica, rođ. 1942.) u Brštanovu

Petar Sanader (rođ. 1948.) u Dugobabama

Ana Sanader (djev. Kulić, rođ. 1952.) u Dugobabama

Anđelka Matenda (rođ. 1954.) na Zelovu

Mijo Pisac (rođ. 1967.) u Dugobabama

Literatura

1. Alujević, Maja, O blagdanu svete Lucije, *Ethnologica Dalmatica*, Etnografski muzej Split, 2006.
2. Asturić, Marina, *Veliki tjedan u bročanskoj-stonskoj kulturnoj baštini*, *Ethnologica Dalmatica*, 26 (1). Split, 2019., str. 79.-81.
3. Babić, Marko *Šutnja Velike subote. Služba Božja: liturgijsko-pastoralna revija* 53 (1). Split, 2013. 80-91.
4. Barać, Ivana, Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini širokobriješkoga kraja, *Croatica et Slavica Iadertina*, Odjel za kroatistiku i slavistiku, Vol.10, No. 10/2, Sveučilište u Zadru, 2014. str. 375.-385.
5. Braica, Silvio, *Božićni običaji*. *Ethnologica Dalmatica*, 13(1), Split, 2004., str. 5-26.
6. Braica, Silvio, *Godišnji običaji*, Marjan tisak, Split, 2004.

7. Čapo Žmegač, Jasna, *Etnografija: svagdan i blagdan hrvatskoga puka*, Matica hrvatska, Zagreb, 1998.
8. Čapo-Žmegač, Jasna, Hrvatski uskrсни običaji, Korizmeno-uskrсни običaji hrvatskog puka u prvoj polovici XX. stoljeća, pučka pobožnost, zajednica. Golden marketing, Zagreb 1997.
9. Dragić, Helena. Osobna imena motivirana imenima ranokršćanskih mučenica. *Croatica et Slavica Iadertina*, 13 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2017., 235.-252.
10. Dragić, Marko. Sveta nevina dječica u hagiografiji i hrvatskoj kulturnoj antropologiji. *Ethnologica Dalmatica* 28. Etnografski muzej Split, 2021., 51-73.
11. Dragić, Marko. Tri svete Marije u hrvatskim hrvatskoj pasionskoj pučkoj književnosti. *Crkva u svijetu* 56 (1). Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu . Split, 2021., 54.-84.
12. Dragić, Marko. Sveti Stjepan prvomučenik u hrvatskoj kulturnoj baštini, *Ethnologica Dalmatica* 27 (1). Etnografski muzej Split, 2020. 37.-84.
13. Dragić, Marko. Štovanje sv. Antuna Padovanskoga u hrvatskoj crkveno-pučkoj baštini, *Ethnologica Dalmatica* 25 (1), Etnografski muzej Split, 2018. 37-66.
14. Dragić, Marko; Dragić, Helena. Sveti Ivan Krstitelj u hrvatskoj tradicijskoj baštini, *Croatica et Slavica Iadertina* 15 (1). Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilište u Zadru, Zadar, 2019. 275-329.
15. Dragić, Marko. Sveti Marko evanđelist u kršćanskoj kulturnoj baštini Hrvata, *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja* 14 (2), Zagreb, 2016. 259.-281.
16. Dragić, Marko. Kult sv. Barbare u kršćanskoj tradiciji Hrvata, *Nova prisutnost: časopis za intelektualna i duhovna pitanja*, XIII (2), Zagreb: Kršćanski akademski krug (KRAK), 2015, 141-163.
17. Dragić, Marko. Sveti Nikola - biskup u hagiografskoj baštini Hrvata, *Ethnologica Dalmatica*, 22 (1), Etnografski muzej, Split, 2015., str, 5-42.
18. Dragić, Marko. Silvestrovo u hrvatskoj tradicijskoj kulturi, *Crkva u svijetu*, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 50 (2), Split, 2015, str. 303-323.
19. Dragić, Marko. Veliki tjedan u crkveno-pučkoj baštini šibenskoga zaleđa, *Titius*, 8, Filozofski fakultet Split, Split, 2015., str. 155-183.

20. Dragić, Marko. Badnje jutro i dan u hrvatskoj tradicijskoj kulturi, *Croatica et Slavica Iadertina*, 10 (2), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2014., str. 399-435.
21. Dragić, Marko. Sveti Juraj u tradicijskoj baštini Hrvata, *Croatica et Slavica Iadertina*, 9 (1), Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2013., str. 269-313.
22. Dragić, Marko. Dušni dan u hrvatskoj katoličkoj baštini, *Obnovljeni život*, časopis za filozofiju i religijske znanosti, 68 (3), Filozofsko-teološki institut Družbe Isusove, Zagreb, 2013., str. 417.- 426.
23. Dragić, Marko. Badnja noć u folkloristici Hrvata, *Croatica et Slavica Iadertina* 6 Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru, Zadar, 2010., str. 229-264.
24. Dragić, Marko. Sveta Lucija u katoličkoj sakralnoj i svjetovnoj baštini Hrvata, Hercegovina, godišnjak za kulturno i povijesno nasljeđe, br. 24, Mostar, 2010., str. 129-153.
25. Dragić, Marko. Veliko trodnevlje u ramskoj pasionskoj baštini, *Hum*, 6. Časopis Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Mostaru. Mostar, 2010., str. 81-104.
26. Dragić, Marko. Duhovna baština Hrvata u šibenskom zaleđu. *Godišnjak Titius*, 3. 2010. str. 123-174.
27. Dragić, Marko. Svijeća u kulturnoj baštini Hrvata, *Crkva u svijetu*, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 45 (4), Split, 2010., str. 467-488.
28. Dragić, Marko. Spasovo u hrvatskoj tradicijskoj baštini, *Crkva u svijetu* 44 (3), Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2009., str. 205.-228.
29. Dragić, Marko. Advent u liturgiji i narodnoj kulturi Hrvata, *Crkva u svijetu*, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (3), Split, 2008., str. 414-440.
30. Dragić, Marko. Drvo badnjak u kršćanskoj tradicijskoj kulturi, *Crkva u svijetu*, Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, 43 (1), Split, 2008., str. 67-91.
31. Dragić, Marko. *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008.
32. Dragić, Marko. Sveta tri kralja u hrvatskoj tradiciji, *Crkva u svijetu* 42 (1). Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2007., str. 96-117.
33. Gavazzi, Milovan, *Godina dana hrvatskih narodnih običaja*, III izdanje, Hrvatski Sabor kulture, Zagreb, 1991.

34. Grbavac, Jozo. Silvestar Kutleša. Umnici Franjevačke provincije Presvetoga Otkupitelja knj. 6. Služba Božja. Franjevačka provincija Presvetoga Otkupitelja. Split, 2021.
35. Ivanišević, Frano *Poljica, narodni život i običaji*, reprint izdanja JAZU iz 1906. i neobjavljena građa, Književni krug Split, Split 1987.
36. Jurilj, Zorica, *Korizma i Uskrs u Hercegovačkoj crkveno-pučkoj baštini*. *Ethnologica Dalmatica*, vol. 25, br.1, 2018. 5-35.
37. Kekez, Josip, *Usmena književnost*, u Škreb – Stamać, *Uvod u književnost*, IV. Poboľšano izdanje, Globus, Zagreb, 1986.
38. Kelava, Josipa. Božićno razdoblje u tradicijskoj baštini posušškoga kraja. *Croatica et Slavica Iadertina*, 13 (1). Zadar: Odjel za kroatistiku i slavistiku, Sveučilišta u Zadru. 2018. 157-171.
39. Kelava, Josipa. Korizmeno-uskrsni običaji u Posušju, Bosna franciscana, 50. Sarajevo: Franjevačka teologija, 2019. 263-292.
40. Kelava, Josipa. Badnjica u kulturnoj baštini posušškoga kraja. *Ethnologica Dalmatica*, 24 (1). Split: Etnografski muzej, 2017. 5-21.
41. Kelava, Josipa. Advent u tradicijskoj kulturi posušškoga kraja, Motrišta, 92. Mostar: Matica hrvatska Mostar, 2016. 62-72.
42. Mate Matas, *Općina Lećevica u riječi i slici*, Sveučilišna knjižnica u Splitu, 2017.
43. Muzur, Amir; Škrobonja, Ante, Sveci zaštitnici glave i zaštitnici od glavobolje u kršćanskoj tradiciji, Katedra za obiteljsku medicinu, Medicinski fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 2009.

Mrežni izvori

1. <https://laudato.hr/Novosti/Svijet/Ro%C4%91enje-Blazene-Djevice-Marije-Mala-Gospa.aspx>, pristupljeno: kolovoz 2023. god.
2. <https://laudato.hr/Duhovnost/Zelite-li-znati-vise/Svetkovina-Uznesenja-Blazene-Djevice-Marije-Velika.aspx>, pristupljeno: kolovoz, 2023. god.
3. <https://laudato.hr/Duhovnost/Zelite-li-znati-vise/Sveti-Luka-Evan%C4%91elista.aspx>, pristupljeno: kolovoz, 2023. god.

4. <https://laudato.hr/Duhovnost/Zelite-li-znati-vise/Veliki-petak-spomendan-muke-i-smrti-Gospodina-Isus.aspx>, pristupljeno: kolovoz 2023. god.
5. <https://www.vjeraidjela.com/sveti-ivan-apostol-i-evangelist/>, pristupljeno: kolovoz, 2023. god.

TRADICIJSKA CRKVENO-PUČKA BAŠTINA U DUGOBABAMA I OKOLICI

Sažetak

Rad se temelji na zapisima o crkveno-pučkoj baštini sela Dugobabe i okolice. Zapisi su raspodijeljeni tako da obuhvaćaju sve značajnije blagdane kroz crkvenu godinu. Dakle, obuhvaćeni su zapisi o Adventu, Božiću, Korizmi, Uskrsu, ali i o Svetom Jurju, svetom Marku, Tijelovu, Srcu Isusovu, svetom Antunu Padovanskom, svetom Ivanu Krstitelju, zatim o Velikoj i Maloj Gospi, Svim Svetima i Dušnom danu. Osim toga, navedeni zapisi svjedoče o duhovnosti i pobožnosti stanovnika Dugobaba i bliže okolice. Naglasak je na važnosti i povezanosti naroda s višedesetljetnom, ali i višestoljetnom tradicijom. Upoznavajući prošlost, postajemo svjesniji sadašnjosti, ali i spremniji za budućnost. Naši su običaji, a posebice crkveni, temelji na kojima živimo, ali i dio našeg sveobuhvatnog identiteta. Također, dokaz su načina života, ali i zbilje, koja je kao takva nekada vladala. Sve dok se trudimo upoznati sve što je bilo prije nas, upoznajemo i gradimo sebe, ali i svijet oko nas. Stoga, veoma je važno proučavati i otkrivati svaki dio naše prošlosti koju su naši preci njegovali i proživljavali.

Ključne riječi: Dugobabe i okolica, tradicija, crkveno-pučka baština, običaji

TRADITIONAL CHURCH-FOLK HERITAGE IN DUGOBABE AND SURROUNDINGS

Abstract

The work is based on records of the church and folk heritage of the village of Dugobabe and its surroundings. The records include all significant holidays throughout the church year. Thus, the records of Advent, Christmas, Lent, Easter, but also of St. George, St. Mark, Corpus Christi, Feast of the Sacred Heart, St. Anthony of Padua, St. John the Baptist, Assumption of Mary and Nativity of Mary, All Saints' Day and All Souls' Day are included. In addition, the mentioned records bear witness to the spirituality and piety of the inhabitants of Dugobabe and the surrounding area. The emphasis is on the importance and connection of the people with decades-long and centuries-old traditions. Getting to know the past, we become more aware of the present, but also more prepared for the future. Our customs, especially those of the church, are the foundations of the lives we live, but also a part of our comprehensive identity. Also, they are a proof of the way of life, but also of the reality that was once reigned. As long as we are putting our efforts into trying to get to know everything that came before us, we are also getting to know and improving ourselves, as well as the world around us. Therefore, it is very important to study and discover each and every part of our past that our ancestors cherished and experienced.

Keywords: Dugobabe and surroundings, tradition, church and folk heritage, customs

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja MATEA PISAC, kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice HRVATSKOG JEZIKA I KLASIČNOSTI, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 28. listopada 2023. god.

Potpis

Izjava o pohrani završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (podcrtajte odgovarajuće) u Digitalni repozitorij Filozofskog fakulteta u Splitu

Student/ica: Mateu Pisac

Naslov rada: Tradicijska orluvo-pučka baština u Dugačkomu i okolici

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Vrsta rada: Diplomski rad

Mentor/ica rada: prof. dr. sc. Marko Dragić

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Komentor/ica rada: /

(ime i prezime, akad. stupanj i zvanje)

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Prof. dr. sc. Marko Dragić

Prof. dr. sc. Boris Štvorc

Milada Suncari, dr. sc.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/autorica predanog završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada (zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) rad u otvorenom pristupu

b) široj javnosti, ali nakon proteka 6 / 12 / 24 mjeseci (zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

(zaokružite odgovarajuće)

Split, 28. kolovoza 2023.

Potpis studenta/studentice: Pisac